

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENİMİ BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE
ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ

BURCU GÖK

2501141139

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. TALAT FATİH ULUÇ

İSTANBUL- 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Burcu GÖK Numarası : 2501141139
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : YABANCI DİL OLARAK TÜRKE ÖĞRETİMİ Danışmanı : YRD. DOÇ. DR. TALAT FATİH ULUÇ
Tez Savunma Tarihi : 02.02.2017 Saati : 11.00
Tez Başlığı : "YABANCI DİL OLARAK TÜRKE ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ŞÜKRAN DİLİDÜZGÜN		KABUL
2- YRD. DOÇ DR. TALAT FATİH ULUÇ		KABUL
3- YRD. DOÇ. DR. EROL HACISALİHOĞLU		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-YRD. DOÇ. DR. RAGİP BAŞBAĞI		
2-YRD. DOÇ. DR. YASEMİN ORAL		

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİLMESİNDE METİN SEÇİMİ

BURCU GÖK

ÖZ

Dil, iletişim kurabilmek ve sosyal hayata uyum sağlayabilmek açısından gündelik hayatın önemli bir parçasıdır. Dil öğreniminin gerçekleşmesinin dile bir boyutu da bir yapılandırma sürecinden oluşan okuma becerisi ile iletişimsel bir boyut taşıyan metinler sayesinde. Okuma edimi ve okuma becerileri ile yaklaşıldığında metinlerden faydalanma özelliği artabilmektedir. Dil öğretiminin hedefe yönelik olarak anlamlı bir şekilde gerçekleşmesi ve yabancı dil öğrenenlerin mümkün olduğunca gündelik yaşam koşullarına uyum sağlanması için dil düzeyleri de göz önüne alınarak ders kitaplarında çeşitli tür ve kapsamlarda metinlere yer verimi önem taşımaktadır. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde de belirtildiği gibi iletişimin sağlanması için öğrenenleri günlük hayatın akışı içerisinde rastlayabilecekleri türden durumları içeren metinlerle karşılaştırmak daha doğru olur. Buna göre, bir dilin öğretiminde en uygun ve en doğru metnin seçilmesi çok önemlidir. Ders kitaplarının metinlere ne derece yer verdiği ve hangi metinleri tercih ettiği bu noktada önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarını ve içlerinde yer alan metinleri inceleyerek ne tür metinlerin hangi sıklıkla kullanıldığını yabancı dil öğretimi açısından değerlendirmektir.

Bu amaca uygun olarak, 'Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Metin Seçimi' adlı bu çalışmada, 'İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları', 'Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları', 'İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları' ve 'Gazi Üniversitesi Tömer Türkçe Ders Kitapları'ndaki metin seçimleri üzerinde durulmuştur. Böylelikle ders kitaplarının ne tür metinlere yer verdiği ortaya konmuş, metinler ve metin türleri incelenmiş ve sınıflandırma yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, okuma, ders kitapları, metin, metin seçimi

TEXT SELECTION IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

BURCU GÖK

ABSTRACT

Language is an important part of everyday life in terms of communicating and adapting to social life. One dimension of the language learning's realization is the texts that have a communicative dimension with a reading process consisting of a structuring process. When it comes to reading and reading skills, the ability to take advantage of texts can be enhanced. It is important for textbooks to include texts in various types and contexts, taking into account the language levels in order for language teaching to be meaningful towards the target and for adapting foreign language learners as much as possible to their daily living conditions. As mentioned in Common European Framework of Reference for Languages, it is more appropriate to compare learners with texts that contain genuine situations that a learner may come across during the course of daily life in order to ensure native communication. Accordingly, it is very important to choose the most proper and accurate text in a teaching language. The extent of importance which textbooks place texts and which texts they prefer is gaining traction at this point.

The aim of this study is to examine the textbooks used in teaching Turkish as a foreign language and texts in them and to evaluate which alternatives of text are used most frequently in terms of foreign languages teaching.

In this study, 'İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları', 'Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları', 'İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları' and 'Gazi Üniversitesi Tömer Türkçe Ders Kitapları' have been emphasized. Thus, text and text types were examined and classifications were made.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, reading, textbooks, text, text selection

ÖN SÖZ

“Biz dili, kelime kelime değil, cümle cümle öğreniriz” demiş Kaplan (2009: 39). Dilin mevcudiyeti, onu bir bütün yapan cümlelerden, metinlerden ileri gelmektedir. İnsanlar arası iletişimin gerçekleşmesinde çeşitli becerilerin yanında okuma becerisinin de önemli bir yeri vardır. Okuma becerileri ve okuma edinimi ışığında metinler aracılığıyla anlaştığımızı söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Günlük hayat metinler çevresinde dönmektedir. Son yıllarda Türkçenin öğrenimine artan bu ilgi ile dili öğretme yöntemleri, ders kitapları hazırlama ve dolayısıyla metinleri yenileme üzerine çalışmalar da bu gelişmeye paralel olarak artmıştır. Bu yüzden dilin öğretimi için en gerekli materyallerden biri olan ders kitaplarında bulunan metinleri ve metin seçimlerini incelemek, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe eğitimine artan ilgi ve alaka ile öğretim materyalleri olan ders kitaplarını ve ders kitaplarında bulunan metinleri bu doğrultuda daha fazla geliştirmeye katkıda bulunabilmektir. Bu amaç doğrultusunda bu tez Türk Dil Kurumu bursu desteği ile hazırlanmıştır.

Yüksek lisans dönemim boyunca hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, tecrübe ve bilgilerini paylaşan, umutsuzluğa düştüğümde her daim yardımlarıyla bir çözüm önerisinde bulunan ve farklı kapıları aralayarak seçeneklerin olduğunu mütemadiyen bana gösteren; aynı zamanda tez konusunda da beni yönlendiren, verim alabileceğim bir çalışma ile ufku açmama yardımcı olan çok sevgili sayın tez hocam **Yrd. Doç. Dr. Talat Fatih Uluç**'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans dönemi boyunca kendilerinden çok şey öğrendiğim sayın hocalarım **Doç. Dr. Şükran Dilidüzgün**'e, **Yrd. Doç. Dr. Ramazan Zengin**'e, **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Aygüneş**'e, **Yrd. Doç. Dr. Binnur Erişkon Cangil**'e ve **Yrd. Doç. Dr. Nurcan Güder**'e teşekkür ederim. Son olarak, her daim yanımda olan, beni destekleyen ve yüreklendiren çok sevgili aileme ve arkadaşlarıma yüreктen teşekkür ederim.

Burcu GÖK
İstanbul, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE OKUMA EDİNİMİ

1.1.Anlama İçin Okuma.....	6
1.2.Okuma - Anlama Becerisi.....	8
1.3.Yabancı Dil Öğretiminde Okuma – Anlama Becerisi.....	14
1.4.Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Stratejileri.....	16
1.4.1. Okuma Öncesi Stratejileri.....	17
1.4.2. Okuma Sırası Stratejileri.....	18
1.4.3. Okuma Sonrası Stratejileri.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

2. YABANCI DİL DERS KİTAPLARINDA METİN SEÇİMİ VE

KULLANIMI

2.1.Yabancı Dil Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler.....	22
2.2.Yabancı Dil Ders Kitaplarının İşlevleri ve Kullanım Nedenleri.....	23
2.3.Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitabı Seçimi	26

2.4.Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimine Yönelik Ders Kitaplarında Metin Kullanımı.....	27
2.4.1. Yabancı Dil Öğretimine Yönelik Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri	29
2.4.2. Metin Türlerinin Sınıflandırılması.....	33
2.5.Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Metin Seçimi...	35
2.6.Yabancı Dil Ders Kitaplarında Metin Kullanımı.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS KİTAPLARININ METİN SEÇİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ders Kitabı.....	47
3.2.Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ders Kitaplarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi.....	48
3.3.İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi.....	49
3.3.1. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	49
3.3.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	51
3.3.3. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	52
3.3.4. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	54
3.3.5. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1/+ Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	56
3.3.6. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi.....	60
3.4.Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi.....	61
3.4.1. Yeni Hitit 1 Temel Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	61
3.4.2. Yeni Hitit 2 Orta Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi.....	64

3.4.3. Yeni Hitit 3 Yüksek Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	69
3.4.4. Yeni Hitit Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi.....	73
3.5.İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi	73
3.5.1. İzmir Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	73
3.5.2. İzmir Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi.....	76
3.5.3. İzmir Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi.....	79
3.5.4. İzmir Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi.....	83
3.5.5. İzmir Yabancılar İçin Türkçe C1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi.....	89
3.5.6. İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi.....	93
3.6.Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi.....	94
3.6.1. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	94
3.6.2. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	96
3.6.3. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	98
3.6.4. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi.....	100
3.6.5. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe C1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi	102
3.6.6. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi.....	104
3.7.Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Genel Değerlendirilmesi.....	105

SONUÇ VE ÖNERİLER.....107

KAYNAKÇA.....111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Dört Temel Dil Becerisi.....	8
Tablo 2:	Bilişsel-güdüsel Okuma Modeli.....	11
Tablo 3:	Bilişsel-güdüsel Okuma Modeli.....	12
Tablo 4:	Ders Kitabının Temel Amaçları.....	24
Tablo 5:	Bildirişimsel Dil Süreçleri.....	40
Tablo 6:	Dış Kullanım Bağlamı: Anlatım Kategorileri.....	42-43-44
Tablo 7:	Kişisel Alan.....	44
Tablo 8:	Kamusal Alan.....	44-45
Tablo 9:	Mesleki Alan.....	45-46
Tablo 10:	Eğitsel Alan.....	46
Tablo 11:	İstanbul Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	50
Tablo 12:	İstanbul Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	51-52
Tablo 13:	İstanbul Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	53-54
Tablo 14:	İstanbul Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	55-56

Tablo 15: İstanbul Yabancılar İçin C1\+ Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	56-57-58-59
Tablo 16: Yeni Hitit Temel 1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	61-62-63-64
Tablo 17: Yeni Hitit 2 Orta Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	65-66-67-68
Tablo 18: Yeni Hitit 3 Yüksek Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	69-70-71-72
Tablo 19: İzmir Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	74-75
Tablo 20: İzmir Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	76-77-78
Tablo 21: İzmir Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	79-80-81-82
Tablo 22: İzmir Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	83-84-85-86-87-88
Tablo 23: İzmir Yabancılar İçin C1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	89-90-91-92

Tablo 24:	Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	94-95
Tablo 25:	Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	96-97
Tablo 26:	Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	98-99
Tablo 27:	Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	100-101
Tablo 28:	Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin C1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması.....	102-103

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	:	Aktaran
AOÖÇ	:	Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi
DEDAM	:	Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
Ed.	:	Editör
s.	:	Sayfa
TÖMER	:	Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi
v.d.	:	Ve diğerleri

GİRİŞ

Günümüzde pek çok konunun öğretiminde yararlanılan ana materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Bu konulardan biri olan dil öğretimi de genellikle ders kitapları ile sağlanmaktadır. Her geçen gün ilerlemekte ve gelişmekte olan teknolojiye rağmen ders kitaplarının eğitim ve öğretimde hâlâ önemli bir yer tutması, dil öğreniminin ders kitaplarında nasıl işlenmesi gerektiğine dair bir dikkat unsuru oluşturmaktadır.

Dil öğretiminde ders kitaplarında sıkça kullanılan metinler, dil öğretimi için gerekli görülmeyle birlikte aynı gerekliliğin Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde de belirtilmesi, metin kullanımına ve ders kitapları içerisinde yer alması gerektiğine dair dikkat çekmektedir. Metinler, gerçek hayatta karşımıza çıkan, iletişim amacı taşıyan ve bir dili öğrenirken, konuşurken varlığına ve bilgisine ihtiyaç duyduğumuz önemli bir dil faktörünü oluşturmaktadır. Bu yüzden de, yeri ve olması gerekliliği Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi tarafından da önemle belirtilen metinler, ders kitaplarında yer alan ve dil öğretiminin önemli bir kısmına işaret eden bir iletişim noktasıdır. Bununla birlikte metinlerin pek çok türde bulunması, kullanım alanlarının ve iletişim konularının farklı olması, bir dili öğrenir ve konuşurken metinler hakkında edinilmesi gereken bilgilerin belkemiğini oluşturmaktadır. Metinlerin çeşitliliği, üslup, içerik ve söylem açısından da farklılaştırmayı gerektirmekte olduğu için metinlerin öğrenimi ve metinler hakkında bilgi sahibi olmanın gerekliliğini de beraberinde getirir.

Metin öğreniminin gerçekleşmesi için metinler hakkında bilgi sahibi olmanın daha doğru ve uygun olmasının yanı sıra, dil kullanıcılarının dili öğrenirken ve konuşurken daha hazırlıklı ve farkında olacakları bir eğitim içinde olmalarını sağlayacaktır. Günlük hayatta da sıkça karşılaşılan çeşitli metin parçaları ve iletişim açısından okuma becerilerinin günlük yaşam koşullarının tabii bir parçası hâline gelmesi metin türleri hakkında dil kullanıcılarının bilgi sahibi olması anlamına gelmektedir. Metin türleri ile ilgili bir farkındalık ile metinlere bakmak dili öğrenim ve kullanım aşamasında şüphesiz büyük bir önem taşımaktadır. Buna göre bu çalışmada, ele alınan ders kitaplarında incelenen metin ile ilgili sınıflandırma

yapılmıştır. Ders kitaplarındaki metinler için ayrılmış olan kısımlar ile metinlerin önemine ne derece dikkat edildiği, metinlere ne şekilde yer verildiğini incelemek amaç edinilmiştir. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde metinlerle ilgili bulunan kriterler de dikkate alınmakla birlikte dil öğrenimini gerçekleştirecek öğrenci kitlesinin durum ve pozisyona bağlı olarak Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesindeki metinle ilgili yer verilen kısımların değiştirilebilip geliştirilmesi ve bu çerçevede esnek bir tanım içinde olması da metinleri değerlendirirken kesin çizgilerin ve katı sınırların var olmadığını göstermiştir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde okuma becerilerinden söz edilerek dil öğrenimi ve kullanımında okuma becerilerinin gerekliliğinden ve üzerinde durulması öneminden söz edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde amaçlandığı gibi öncelikle metin kavramına ve metnin anlamsal bütünlüğü ile ilgili tanımlamalara yer verilmiştir. Ders kitaplarındaki metinlerle ilgili çalışmaların inceleneceği üçüncü bölümde ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan, üniversite ve dil öğretim merkezlerinin birlikte hazırladıkları, dört üniversitenin yayımladığı yabancılar için Türkçe öğretim kitaplarında bulunan metinler, metinlerin tür, kullanım alanı ve iletişim konumu açısından incelenmiştir. Bu çerçeve içerisinde ‘İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’, ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’, ‘İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’ ve ‘Gazi Üniversitesi Tömer Türkçe Ders Kitapları’ ele alınmıştır.

Bu çalışmada, metnin günlük hayat içerisinde önemli bir iletişim noktasının olmasının yanı sıra ders kitapları ile öğretim ortamına taşınmasının öneminden bahsedilmiştir. Türkiye’de bulunan üniversitelerin bağlı bulunduğu Türkçe öğretim merkezlerinde kullanılan ders kitapları ele alınmış ve okuma becerileri altında bulunan metinler hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre bir ders kitabından diğer ders kitabına göre değişen metin anlayışı incelenmeye çalışılmış ve ulaşılan neticeler değerlendirilmiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin önemine dikkat çekmek ve bu doğrultuda yapılan metin çalışmaları

üzerinde durmak, her geçen gün üzerine çalışmalar yapılan ve gelişen Türkçe öğretimine bu konuda katkı sağlamak, bu çalışmanın başlıca amaçlarındadır.

1. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE OKUMA EDİNİMİ

Yazılı bir takım göstergelerin algılanması ve bunların seslendirilerek bir anlama bürünmesi etkinliği olan okuma dar anlamda yazılı bir metnin şifresini çözmek demekken geniş anlamda yazınsal bir metni yorumlamaktır (Günay, 2007: 15). Okuma eylemi, yazılı ve grafiksel göstergelerin göz ile algılanarak zihne aktarılma eylemidir. Yani “bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerinin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir. Okuma işi gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerini ve zihnin yazılı sembolleri anlamasıyla oluşur” (Demirel, 2011: 109).

Okuma, ilk etapta göstergelerin belli bir anlama bürünmesi yoluyla ne ifade ettiğini seslendirme eylemidir. Fakat büyük ölçekli bir perspektiften bakıldığında okuma eyleminin sadece bununla sınırlı kalmadığı görülür. Göstergelerin ne mana ifade ettiği çözümlendikten sonra zihinde anlamayı oluşturan bir takım eski bilgilerle yorumlanması, okumanın arka plandaki işlevinin önemini göstermektedir. Güneş’e göre (2014: 128) okuma, metindeki bilgilerin ön bilgilerle bütünleşerek yeniden anlamlandırıldığı bir süreçtir. Bu sürecin başlangıcını oluşturan ilk safhada önce çizgi, harf ve semboller algılanarak daha sonra kelime ve cümlelerin anlamı bulunmaktadır. Daha sonra daha büyük yapılara, paragrafa geçilerek sıralama, sınıflama, ilişkilendirme, sorgulama, analiz-sentez, değerlendirme gibi zihinsel işlemlerden geçirilerek okunan bilgiler okuyucunun önceki bilgileriyle birleştirilir ve zihinde yeni bir anlama bürünür.

Okuma etkinliğinin nitelikli bir süreç sayılması için iyi bir okuyucunun dikkat ettiği bir takım noktalar vardır. Duke ve Pearson’a (2008/2009: 107) göre:

- “İyi okuyucular aktif olurlar.
- İyi okuyucular okumalarında başlangıçtan itibaren zihinlerinde net bir hedefleri bulunmaktadır. Metni sürekli değerlendirirler ve okumalarının nedeni hedefleri ile karşılaşmaktır.
- İyi okuyucular sıklıkla metni okumadan önce metne göz gezdirirler; metnin yapısına ve hedeflerinin ilgili olabileceği metin bölümlerine kısaca bakarlar.
- İyi okuyucular çoğunlukla bir sonrakinde ne geleceğine dair tahminde bulunurlar.

- İyi okuyucular titizlikle okurlar; dikkatlice ne okunacağını, hızlıca ne okunacağını, ne okunmayacağını, tekrar neyin okunacağını ve bunun gibi şeyler hakkında sürekli olarak okumaları için bir karar verme durumundadırlar.
- İyi okuyucular okurken okuduklarının anlamını oluşturur, gözden geçirir ve sorgular.
- İyi okuyucular metindeki temaların ve bilinmeyen sözcüklerin anlamını belirlemeye çalışırlar ve istenen boşluklar ile tutarsızlıklarla ilgilenirler.
- İyi okuyucular bir önceki bilgileri ile metindeki materyalden yararlanırlar; bilgilerini karşılaştırırlar ve birleştirirler.
- İyi okuyucular metnin yazarlarını, biçimini, inançlarını, maksatlarını, tarihsel geçmişini ve bu gibi şeyleri düşünürler.
- İyi okuyucular kendilerinin metni kavrayışını kontrol ederler, gerekli oldukça bunları okumalarında düzenlerler.
- İyi okuyucular metnin değerini ve kalitesini değerlendirirler; duygusal ve entelektüel olarak her iki şekilde metne yaklaşırlar.
- İyi okuyucular farklı metinleri farklı şekillerde okurlar.
- İyi okuyucular hikâye tarzı metin okuduklarında iyi okuyucular ortama ve karaktere yakından bakarlar.
- İyi okuyucular açıklayıcı metin okuduklarında bu okuyucular sık sık okuduklarının özetlerini yeniden gözden geçirirler ve oluştururlar.”¹(Duke & Pearson, 2008/2009: 107).

Okumanın sadece yazılı göstergeleri seslendirmenin dışında bilişsel açıdan çok önemli bir yere sahip olması, okuma sürecinin üzerinde önemle durulması gerektiğini göstermektedir. Çünkü okuma eylemi aynı zamanda zihindeki becerilerin gelişimine ve onların devinimine katkı sağlamaktadır. Anadil edinimi ve yabancı dil öğreniminde okumaya önem verilmesi demek, dilin anlaşılabilirliği açısından diğer becerilerle arasında bir bağ kurmasını sağlayacaktır. “Okuma, dil becerileri yanında zihin becerilerine de önemli katkılar sağlayan öğrenme alanıdır. Okuma ile alınan bilgiler zihinsel kavramlara çevrilmekte ve zihnimize uzun süreli depolanmaktadır. Bu nedenle

---

¹ Duke ve Pearson’un buradaki alıntısı tarafımdan çevrilmiştir.

Türkçe öğretiminde okumaya ayrı bir önem verilmekte, düzenli ve sistemli çalışmalarla okuma becerilerini geliştirmeye çalışılmaktadır” (Güneş, 2014: 127). Bu bağlamda okumak, anlama ile bağlantılıdır ve bir yargıya ulaşmak için okunan göstergelerin bir anlam ifade etmesi beklenir. “Anlama okumanın temel amacıdır” (Akbayır, 2007: 10).

1.1. Anlama için Okuma

Anlama, okuma faaliyetinden hemen sonra algılanan bilgilerin zihinde depolanması ile gerçekleşmeye başlayan süreçtir. Bir anlamda okuma ve anlama, bir diğerini başlatan karşılıklı eylemlerdir. “Okuma ve okuduğunu anlama birbirini tamamlayan iki kavramdır. Okuma olmadan anlama olmayacağı gibi anlamadan okumak da metni seslendirmekten başka bir şey değildir” (Yılmaz, 2008: 324). Okunan bilgilerin zihinde depolandıktan sonra değerlendirilmesi, yorumlanması ve yeniden yapılandırılması ile anlama eylemi gerçekleşir. “Okuduğunu anlama, okuyucunun ön bilgileri ile metinlerden öğrendiklerini karşılaştırıp sentez ederek yeni bir düşünceye ulaşmasıdır”(Akyol, 2005: 2). Okunulan ve depolanan bilginin bir önceki bilgi ile karşılaşarak kendini mukayese etmesi ve bunun eşliğinde bir takım değerlendirmelerin başlaması anlama sürecinin başladığına işaret eder.

Okuma ve anlama, kişiye günlük hayatta ihtiyacı duyduğu bilgileri veya hazzı sağlamak için dönüşümlü ve karşılıklı olarak yapılan, birbirini besleyen iki ayrı süreçtir. Okuma ediminin gerçekleştirilmesi ile iki farklı amaçtan söz edildiğini söyleyen Günay’a göre (2007: 17) eğer kişi bilgi sahibi olmak, faydalanmak, özellikle bir konuyu öğrenmek için okuyorsa (bir dilin öğrenimi için ders kitaplarında gerçekleştirilen okuma etkinlikleri gibi) bilgilenmeye yönelik olarak okuma gerçekleştirilir. “Bu türden okumada, okuyucu değişik stratejilerden yararlanabilir. Örneğin okur; metni hızla gözden geçirip metnin ana fikrini bulur, metnin tümündeki önemli bilgiye ulaşmak için okuma hızını ayarlar, belli bir bilgiyi bulmak için metni hızla tarar, not alır, önemli açıklamaların altını çizer” (Günay, 2007: 17). Okuma ediminin gerçekleşmesi için diğer bir amacın sadece yazınsal metinleri okuyarak haz almak olduğunu söyleyen Günay’a (2007: 17) göre “yazınsal yapıtların okunmasıyla ulaşılabilecek pek çok kazanım vardır. Bunlardan bazıları kısaca şöyle belirtilebilir: Mantıklı düşünme, açıklama biçimlerini geliştirme, çözümlenme ve birleşim (fr.

Synthése) yeteneği kazanma, bir metni eleştirebilme yetisini kazanma, aynı durumu ya da olayı farklı yorumlayabilmek için akıl yürütme yetisini kazanma, okunan ya da dinlenen bir metinde önemli olanı önemsiz olandan ayırabilme, imgeleme ve sezgisel düşünebilme yeteneğini kazanma...”. Bu bağlamda okuma ve anlama ile ihtiyaç duyulan bilginin ya da estetik hazzın sağlanması yanında okuma ediminin getirisi olan bilişsel eylemlerle birlikte anlama zihinsel becerilerin gelişmesini sağlar. Sonuçta “anlam verme işlemi için düşünme, inceleme, sorgulama, tahmin yapma, ilişkilendirme, seçim yapma, yorumlama, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir” (Güneş, 2014: 209). Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’ne² (AOÖÇ) göre ise “görsel algısal etkinliklerde (okuma) dil kullananlar bir metni okurken bir ya da birçok yazar tarafından yazılanları girdi olarak algılar ve işler”(2012: 71). Bu çerçeveye göre okuma etkinlikleri şu şekilde belirtilmiştir:

- “Fikir edinmek amacıyla okuma
- Başvuru eserleri kullanma gibi, bilgi edinme amacıyla okuma
- Yönergeleri okuma ve yerine getirme
- Okuma tadını almak amacıyla okuma” (AOÖÇ, 2012: 71).

AOÖÇ’ye göre bir metnin okuması esnasında birden fazla okuma tarzının var olduğu belirtilmiştir. Bunlar:

- “Genel anlama (ana fikri anlama)
- Seçmeli anlama (belirli bilgiyi alma)
- Ayrıntılı anlama (yazılanı tüm ayrıntılarıyla anlama)
- Sonuç çıkarabilme vb.” (AOÖÇ, 2012: 71, 72)

Buna göre AOÖÇ’nin aşağıdaki basamak kümeleri sıralanmıştır. Bunlar:

- “Okuma Anlama, Genel
- Yazışmaları Okuma Anlama
- Fikir Sahibi Olmak İçin Okuma

---

² Sözü edilen Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, telc GmbH çevirisidir.

- Bilgi ve Gerekçeleri Anlama
- Yazılı Talimatları Anlama” (AOÖÇ, 2012: 72).

Böylece metnin türüne ve metinden edinilecek bilgiye göre okuma tarzları belirlenmiştir. Bu şekilde okuma anlama için sadece tek bir bakış açısına sahip olmak yerine birden fazla okuma tarzının ve metne göre nasıl okuma yapılacağına bilinmesi okuyucunun bilgileri ilişkilendirerek seçim yapabilmesine olanak vermektedir. Çünkü “okuma öğretiminin amacı öğrencilerin ilgi, yetenek ve yabancı dil düzeylerine göre farklılık gösterebilir” (Demirel, 2011: 109).

1.2. Okuma-Anlama Becerisi

Dil öğreniminde önem verilmesi gereken dört temel dil becerisi, iletişim kurmak için gerekli donanımları sağlamanın yanı sıra, bir becerinin kullanımı diğer becerilerin varlığı ve geliştirilmesi ile ilgilidir. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma olan bu becerileri “*üretken ve algılayıcı* olarak iki grupta toplayabiliriz. Bu durumda, *yazma ve konuşma* üretken dil becerileri; *okuma ve dinleme* ise algılayıcı dil becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki grupta yer alan becerilerin birbirleriyle olan etkileşimini kavramak oldukça önemlidir” (Razı ve Razı, 2014: 374, 375). Algılayıcı ve üretken becerileri şu şekilde gösterebiliriz:

Tablo 1: Dört Temel Dil Becerisi

Dört Temel Dil Becerisi		
	Sözlü Beceriler	Yazılı Beceriler
<i>Üretken</i>	Konuşma	Yazma
<i>Algılayıcı</i>	Dinleme	Okuma

Bu bağlamda, okuma, algılayıcı bir beceri olarak sadece harflerin ve göstergelerin anlamlı bir şekilde birleştirilmesi süreci değildir; bunun ötesinde, bu birleştirme sürecinin ardından gelen yorumlama ve yapılandırma sürecini de kast etmektedir.

Dilin öğreniminde önemli bir yere sahip olan dört temel beceri içerisinde okuma, diğer becerilerle ilişkisi ayrı tutulamayacak bir konumdadır. Söz konusu okuma becerisi “çok yönlü ve çok boyutlu bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte okuma becerisi yabancı dil öğretiminde diğer becerilerin gelişimini de olumlu yönde etkileyen bir beceri olduğu için öğretimi öncelik kazanmaktadır. Dolayısıyla okuma, yabancı dil öğretiminde yazmaya ve konuşmaya model olabildiği için oldukça önemli bir beceridir” (Şahin, 2010: 65).

Okuma becerisinin kazanılması, anadil edinimi sayesinde gerçekleşir. Anadil edinimi sürecinde okumanın bir beceri olarak kazanımı kişiye okuduğu metnin yapısı ve bağlamı arasında bir çözümleme sürecine girmesini sağlar. Anadilde okuma becerisinin kazanımı gerçekleşmediğinde okunulan metinlerin iletisi tam olarak özümsemeyeceği gibi metinlerin bağlamı da dış yüzeyde kalır. “Basılı ve yazılı imleri anlamlandırma, kavrama ve yorumlama çabası olarak adlandırılan okuma ediminde, *yazar-metin-okur* üçlüsü karşılıklı iletişime girmektedir. Okuma edimi, sözcükten tümlece, tümleçten paragrafa, paragraftan kitaplara kadar, bütün bu dilsel birimler bizim iletilmek isteneni algılamamız, kavramamız içindir” (İşeri, 1998: 10). Bir beceri olarak okuma kavramından söz edildiğinde sadece okunan metnin şifresini çözme ve ne yazıldığını seslendirme sürecinden bahsedilemez. Kelimelerin şifresinin çözülmesinin ötesinde metni, daha önceden öğrenilmiş ve edinilmiş bilgilerle mukayese edebilmek, anlamlandırabilmek ve bunları zihinde tekrar yapılandırabilmektir (Güneş, 2014: 129). Okuyucunun okuduğunu öğrenme, anlama, sorgulama, yapılandırma, düşünme, eleştirme ve soru sorma sürecinin de gerçekleştiği okuma becerisi okuyucuya okuduklarını özümsemesi ile gerçekleşir (Akbayır, 2007: 1).

Okumanın bir beceri olarak kazanılması ile okuma eylemi arasında süregelen bir ilişki mevcuttur. Okuyucunun kişisel olarak edindiği bilgi birikimi ve daha önce sahip olduğu art alan bilgisi sayesinde okuduğu göstergeler yapılıdır. Böylece edindiği yeni bilgi, okuma süreci dâhilinde okuyucunun geçmiş bilgileri ve yeni göstergeleri ile bir bağ kurmasını sağlar. Buna göre okuma edimi üç temel safhada gerçekleşir (Akbayır, 2007: 2):

a. Algılama

b. Belleğe Yerleştirme

c. Yapılandırma

Algılama, yazılı göstergelerin okuma işleminden sonra beyinde işleme süreciyle gerçekleşmesidir. Algılanan bu göstergeler beyin yoluyla gerçek bir anlam kazanır. *Belleğe yerleştirme*, okunulan göstergelerin zihinde tutulması, bir başka deyişle bir sonraki okunan harfin, tümcenin, paragrafın bir önceki okunan gösterge ile zihinde birleştirilme işlemi sağlaması için gerekli olan süreçtir. *Yapılandırma* ise okunulan, algılanan ve zihinde tutulan göstergelerin kişisel bir artalan bilgisinin sayesinde zihinde bir anlam kazanması, değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır.

Okumak, okurun metne yaklaşırken kendi sahip olduğu kültür, inanç, dünya bilgisini de getirmesi ve bu sürece dahil etmesidir. Okumanın gerçekten anlaşılabilmesi için okuma eylemine katılan okuyucunun kendi sahip olduğu önceki bilgilerinin mevcudiyeti önemlidir. “Bu anlamda okumak yorumlamak, dilbilgisel, çizgisel, salt parçalara yönelik bir etkinlik değil, metnin önü ardı, yüzeyi, derini, içerdiği değişik bakış açıları, değişik anlam tabakaları kapsamında bir gezi, bir çabalama bir uğraştır” (Göktürk, 2006: 109).

Okuma becerisinin sürekli şekilde kazanılması, yaklaşılan her bir metin için algılama-belleğe yerleştirme-yapılandırma sisteminin dönmesine neden olacaktır. Bu şekilde edinilen bir önceki bilgi ile yeni yaklaşılan metin arasında kurulan bağ, okuyucuya metni anlamlandırması için katkıda bulunacaktır. Bu bağlamdan hareketle okumanın bir beceri şeklinde geliştirilmesi, anadilde okumaya gerekli ve bilinçli bir şekilde önem verilmesi, aynı zamanda okuyucunun karşılaşacağı metinler için bir ön hazırlık sürecini başlatacaktır. “Okuma süreci yazarla okuyucu arasında bir etkileşim gerektirmektedir. Bu etkileşimde okuyucunun arka plan bilgisi çok önemli bir rol oynamaktadır; çünkü okuyucular metinden elde ettikleri anlamı kendilerinde var olan bilgiyle eşleştirdikten sonra yorumlayabilmektedirler. Bu durumda, okuyucuların sahip oldukları arka plan bilgisinin zaman içerisinde değişebileceği dikkate alındığında, farklı zamanlarda okuyucuların aynı metni farklı şekillerde yorumlayabilecekleri de kaçınılmazdır” (Razı ve Razı, 2014: 380). Anadilde okuma ediniminin doğru bir şekilde gerçekleşmesi yeni öğrenilen yabancı dilde karşılaşılacak

metinlere karşı da bir ön bilgi sağlayacaktır. Bununla birlikte, yabancı dilde okuma becerisi de aynı paralelde bir gelişim çizgisi gösterecektir.

Okuma ediminin gerçekleşmesinde iki ayrı kaynağın yer alması ve bunlar arasında kurulan bağın ilişkisi Ülper (2010: 35) tarafından şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 2: Bilişsel-güdüsel Okuma Modeli

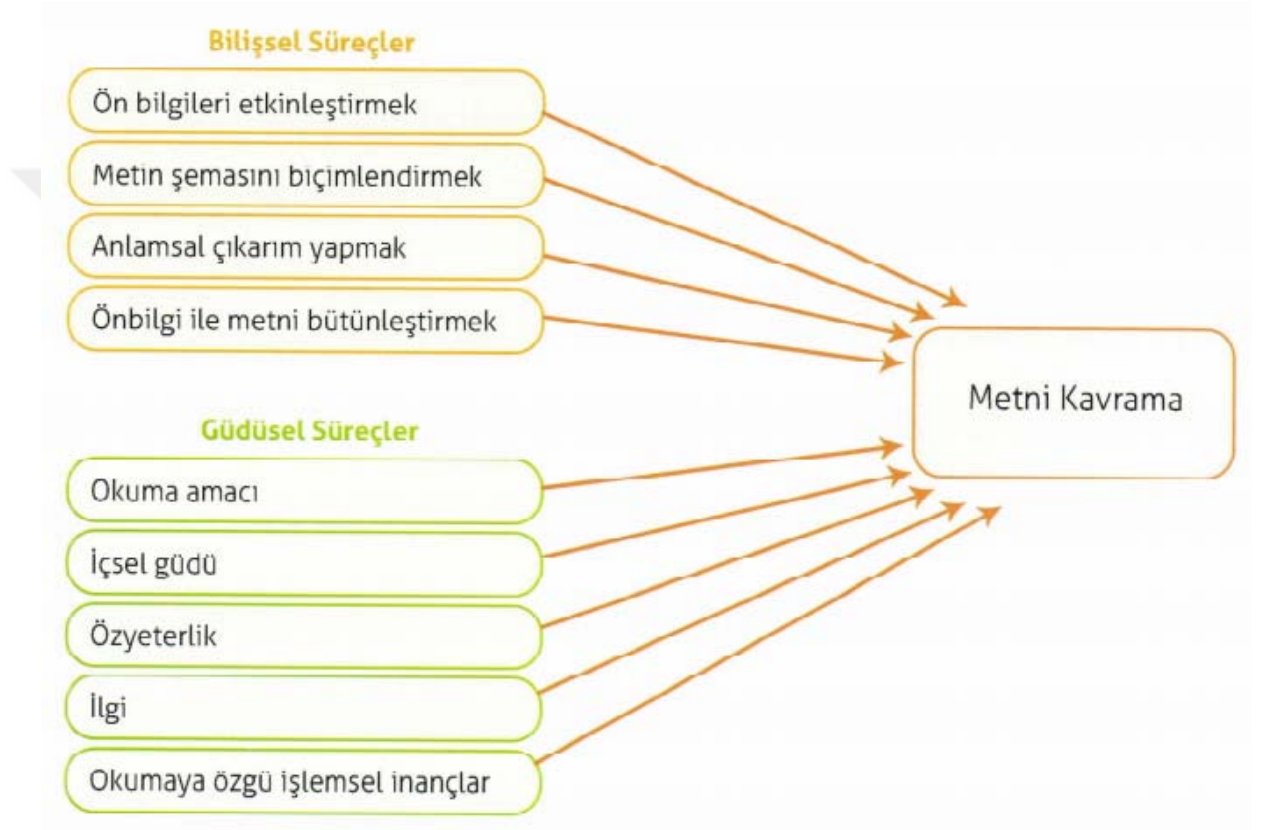
(Kaynak: Ülper, Hakan, “Okuma Süreci: Bilişsel İşlemler, Kavrama ve Okuma Stratejileri”, **Cito Eğitim: Kurum ve Uygulama**, Nisan-Haziran 2010, s.32-44)

Okuma edinimi ile birlikte okuyucunun karşısına çıkan göstergeler okuyucu tarafından bir önceki edindiği bilgiler ve sürekli olarak okuma becerisinin devamlılığı sayesinde tanınabilir ve ayırt edilebilir hale gelmektedir. Bu yüzden okuma becerilerinin iyi geliştirilmesi, okuyucunun sadece göstergeleri okumasının ötesinde bunları bilişsel olarak aktarabilmesini gerektirir. Bu sayede karşısına çıkan her yeni metin ve metin türleri hakkında bilinçli bir izlenime sahip olabilecek ve bunları kategorilendirebilecektir. Metnin kategorilendirilmesi okuyucuya her metin türünün kendisinden istediğinin farklı olduğunu belirtecektir. Bu şekilde her metin türünün ayrı bir üslubu, biçim ve bilgilendiriciliğinin mevcut olduğunu fark edecektir.

Okumanın zihindeki etkisine katkı sağlayan anlama ve okunan metin ile beraber okuyucu bir takım bilişsel ve duyuşsal (güdüsel) işlemlere maruz kalmaktadır. Bu sayede okumanın duyuşsal yönü ile birlikte okuyucu, okuma süreci içerisine girerek zihinde bir takım bilişsel işlemlerin başlamasını sağlamış olacaktır. Duyuşsal süreç, okuyanı okumaya sevk ederken bilişsel süreç okunan süreçte metinden

faydalanmaya giderek onu analiz eden süreç konumundadır. Guthrie ve Wigfied (2005)'in (akt.Ülper, 2010: 33) bir metni okurken bilişsel ve duyuşsal (güdüsel) yanlarını tablolastırmışlardır:

Tablo 3: Bilişsel-güdüsel Okuma Modeli

(Kaynak: Ülper, Hakan, “Okuma Süreci: Bilişsel İşlemler, Kavrama ve Okuma Stratejileri”, **Cito Eğitim: Kurum ve Uygulama**, Nisan-Haziran 2010, s.32-44)

Sınıf içinde yapılan okuma öğretimi genel olarak üç aşamayla gerçekleştirilmektedir. Demirel'e göre bu sıra okuma öncesi etkinlikler, okuma anındaki etkinlikler ve okuma sonrası etkinlikler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bunlardan:

Okuma Öncesi Etkinliklerde;

1. “Okuma metinde varsa resim ve başlık hakkında konuşma yapılır. Öğrencilerden verilen başlığa ve resme bakarak nasıl bir metin okuyacakları kestirmeleri istenir.
2. Okuma metninde geçen bilinmeyen sözcükler ve gerekirse yeni yapılar öğretilir.
3. Okunacak metinle ilgili çok genel 2-3 soru sorulur” (Demirel, 2011: 112).

Okuma Anındaki Etkinlikler; (öğrencilerin okuduklarını anlamaları beklenir)

1. “Okurken bilinmeyen kimi sözcüklerin anlamını kestirmesi
2. Anlaşılması güç cümlelerde şahıs zamirlerinin hangi ad yerine kullanıldığını bulması
3. Ayrıntılı sorulara cevap bulmaya çalışması
4. Ana fikir ve yardımcı fikirleri araştırması
5. Yazarın üslup özelliğine dikkat etmesi
6. Not tutması ve önemli görüşlerin belirtildiği cümlelerin altını çizmek” (Demirel, 2011: 112).

Okuma Sonrası Etkinlikler; (öğrenilen dilin dilbilgisi yapılarını tekrar etmeyi amaçlar, bu yolla okuma becerileri geliştirmeye çalışılır)

1. “Metinle ilgili ayrıntılı sorulara doğru cevap vermesi
2. Ana fikrin ve yardımcı fikirlerin ne olduğunu söylemesi
3. Metindeki bilgiyi değişik bir şekilde aktarması. Bunu bir şekil, diyagram ya da akış çizelgesi ile göstermesi.
4. Okunan metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin ana çerçevesini belirlemesi.
5. Okuma metni kendi sözcükleriyle özetlemesi.
6. Metinde geçen olaya ilişkin bir kompozisyon yazması” (Demirel, 2011: 113).

Gerçekleştirilecek metin okumaları için bu etkinliklere yer verilmesi ve düzgün bir sıra içinde bu aşamaların takip edilmesi, okuyucuların metni okurken nelere dikkat etmeleri gerektiğini gösterecektir.

1.3. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma – Anlama Becerisi

İkinci yabancı dil öğretimi, anadil öğreniminde ve diğer başka dillerin öğreniminde olduğu gibi genel öğrenme kuramlarından yola çıkar (Hanbay, 2009: 81). Okuma becerisi, diğer dil becerileri ile aralarında açık ve sağlam bir ilişki kurmaktadır. Okuma ediminin gerçekleşmesi demek diğer dil becerilerinin gelişimini de olumlu olarak etkilemesi demektir. Dolayısıyla anadil ediniminde okuma becerisinin kazanımı ne kadar önemliyse, zihindeki bilgilerin yapılandırılması ve üzerinde bir takım bilişsel uygulamaların gerçekleşmesi için de aynı şekilde yabancı bir dilin öğreniminde de okuma becerisi bir o kadar önemli bir yere sahiptir. ”Okuma becerisi yabancı dil öğretiminde diğer becerilerin gelişimini de olumlu yönde etkileyen bir beceri olduğu için öğretimi öncelik kazanmaktadır. Dolayısıyla okuma, yabancı dil öğretiminde yazmaya ve konuşmaya model olabildiği için oldukça önemli bir beceridir” (Şahin, 2010: 65).

Okuma anlama becerisinin pek çok alan içerisinde kendine yer bulması, yabancı dil öğretiminde bu becerinin üzerinde önemle durulmasını gerektirmektedir. Söz konusu beceri kişinin hem dilsel hem de bilişsel faaliyetlerini harekete geçirdiği için sadece tek başına harfleri ve sözcükleri tanıyarak okumak, okuyana istediği ve aradığı amacı vermeyecektir. Bundan dolayı bir takım öğrenme stratejilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Okuma anlama becerisinin yabancı dil öğreniminde diğer becerilere ilişkin etkisi ve öğrenen kişiye katacağı yararlar düşünüldüğünde yabancı dilde okuma becerilerini geliştirmek de önem kazanmaktadır.

Demirel'e göre anadilde olduğu gibi yabancı dil öğretiminde de okuma becerilerini geliştirmek için öğrencilere bir takım becerilerin kazandırılması gereklidir. Bunlar:

- “Başlığı verilmiş bir metnin konusunu kestirme (Predicting).
- Okunan metne uygun başlık önerme (Generalizing).
- Okuma parçasında geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamını kestirme (Guessing the meaning).
- Okunan metin hakkında genel bir bilgi sahibi olma (Surveying).
- Okunan metin hakkında ayrıntılı bilgiyi edinme (Scanning).

- Okunan metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerinin bulma (Finding the main idea and supporting ideas).
- Okunan metinle ilgili bilgileri transfer etme (Transferring the ideas) (Diagraming).
- Okunan metnin özetini çıkarma (Summarizing)” (Demirel, 2011: 110).

Okuma stratejileri ve okuma becerileri arasında yapılan bir ayırım için Williams ve Moran (1989: 223) okuma becerilerinin bilinçsizce gerçekleşen bir yetenek; stratejinin ise bir sorunu çözmek için bilinçli olarak uygulanan bir teknik olduğunu söyleyerek strateji ve beceri kavramlarını birbirinden ayırmışlardır (akt. Ay, 2008: 10). *Strateji* terimi okuyucunun aktif katılımı ve fiilen bir şeyi yapıyor olması ile açıklanır ve okuyucunun performansına vurgu yaparken beceri terimi daha çok okuyucunun kabiliyeti ya da gerekli olmadıkça aktif olmayan pasif yeteneği olarak açıklanabilir (Carrell, Gajdusek & Wise, 1998: 97). Okuma eylemlerine bilinçli düşüncenin ne kadar dahil olduğuna ilişkin literatürde birbirinden farklı iddialar var olmasına rağmen okuyucunun başarmak istediği hedef ve amaçlar için aktif olarak seçtiği eylemlere strateji denmesi gerektiğini düşünen Carell, *strateji* sözcüğünü *beceriye* tercih etmektedir (Carell, 1998).

Yabancı dilde okuma kavramına gelindiğinde okumanın başarılı olması ve daha iyi anlaşılması için bu stratejilere başvurulmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Buna göre aslında hangi stratejinin kullanıldığından ziyade stratejinin *nasıl* başarıyla kullanıldığı daha büyük önem taşımaktadır (Carell, 1998). Anadilde var olan okuma becerileri, yabancı dilde okuma esnasında geliştirilmeyi bekleyebilir. Yeni bir dilin getirdiği dilbilgisel yapıya ve sözcüklerin manalarına tam olarak hakim olamama durumu, beraberinde yabancı dilde okumayı güçleştiren faktörler olarak görülebilir. “Çünkü yabancı dilde okuyucu, ana dilde okumaya göre sözcük bilgisi veya dilbilgisi eksikliği nedeniyle metni anlamada çok daha fazla sorunla karşılaşmaktadır. Okuyucu her karşılaştığı sorunda sorunu çözme amacıyla bilinçli bir davranış gerçekleştirdiğinde bir strateji kullanmış olur” (Özkan Gürses & Adıgüzel, 2011: 96).

“Okuma stratejileri, okurun bir işi nasıl düşüneceğini, okuduklarını nasıl anlamlandıracaklarını ve anlamadıkları zaman ne yapacaklarını belirtir. Okur tarafından kullanılan bu tür stratejiler hem okuma anlamayı güçlendirir hem de

okumadaki başarısızlıkların üstesinden gelinmesine yardımcı olur” (Şahin, 2010: 71). Anadil kullanımında okuma ve anlamının diğer becerilerle ilişkisi ve zihindeki bilişsel anlamlandırma yapısı düşünüldüğünde yabancı bir dilin öğreniminde ne derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden bir metni çok iyi bir şekilde okuma ve anlama “İyi bir okurun, okuma becerilerini geliştirmesi doğru tekniklerle mümkün olmaktadır. Bu sayede, okuma tekniğinin bir işlev kazanması, okura metni anlamasında da önemli bir yardımda bulunacaktır. Bununla birlikte ileride tek başına karşılaşacağı metinleri anlayabilmesi için bu stratejiler ona yol gösterecektir (Duke & Pearson, 2008/2009: 107).

17.yüzyılın ilk başlarından itibaren ikinci yabancı dilin öğretiminde öğrencinin okuduğunu daha iyi anlaması için okuma stratejileri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu stratejiler yüzeysel tarama-okuma, bağlamsal tahmin, anlamak için okuma, art alan bilgisini değerlendirme, metin yapısını tanıma ve benzeri gibi stratejileri içine alan bir sırlamadan oluşmaktadır. (Singhal, 2001: 2).

1.4. Yabancı Dil Öğretiminde Okuma Stratejileri

Okuma stratejisi, tek başına sadece okuma eylemini kapsayan bir stratejiden söz etmemektedir. Esas olarak okuma, anlama ile bağlantılı olduğu için okuma anlama stratejisi aslında bilişsel bir sürece yani öğrenme sürecine işaret eder. Bu da, okuma anlama stratejisinin bir öğrenme tekniği olduğunu göstermektedir. Çünkü anlama, okuma ve dinleme faaliyetlerinin zihinde bıraktığı bilgilerle beraber çözümlenip işleme girdiği bir süreci esas alır. Ve bu süreç esnasında aslında ‘nasıl daha iyi anlarız?’ sorusunu ortaya çıkarmış olur. Okuma stratejilerinin var olma nedeni, anlamayı geliştirmek içindir. Dolayısıyla metinlerden çıkarılan anlamı en doğru şekilde kolaylaştırmak için uygulanan zihinsel taktikler, okuyucunun okuduğunu en iyi ve doğru şekilde anlaması için geliştirilmiştir (Temizkan, 2008: 134).

Metinlerden en doğru yargıların çıkarılabilmesi ve okuyucu ile metin arasındaki iletişimin verimli bir şekilde sağlanması için okuma stratejilerinin bilincinde olmak önemlidir. Okuma eyleminin sadece metin üzerinde göz gezdirme sürecinden çok bilişsel bir farkındalıkla tespit edilmesi metni doğru şekilde değerlendirme açısından gereklidir. “Öğrencilerin okudukları metinleri sorgulayabilmeleri, metinlerle ilgili yaratıcı fikirler üretmeleri, karşılaştırma ve yorum

yapmaları ve kendi kendilerine doğru yargılarda bulunmaları iyi kavrayıcılar olmalarına bağlıdır. Bunların gerçekleşebilmesi için öğrenme sürecinde bazı okuma tekniklerinin, kavrama stratejilerinin izlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla son yıllarda öğrencilerin okuduğunu kavrama yeteneklerinin geliştirilmesi için uzmanlarca çeşitli okuma yaklaşımları ve teknikleri önerilmiştir. Bunlar genel olarak okurken dikkati yoğunlaştırma, yazının düşünce ya da olayını çözmeye çalışma, okunan metin üzerinde tartışma, metnin amacını belirleme, kavram ağları oluşturma gibi çalışmaları kapsar”(Karatay, 2013: 225).

Okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası olmak üzere okuma stratejileri üçe ayrılmıştır. Bunlar:

1. *Okuma Öncesi*: Harekete geçme, güdülenme; hangi amaçlara yönelik okuduğunu belirleme; gözden geçirme, kabaca metni inceleme; tahminde bulunma, fikir yürütme.
2. *Okuma Sırasında*: Hedefe yoğunlaşma; ilişkilendirme; çıkarım yapma; not alma; bağlamdan sözcük anlama ulaşma; canlandırma.
3. *Okuma Sonrası*: Özetleme; soruları yanıtlama; bilgileri harmanlama; vizyonu açığa çıkarma; resimleme (Güngör, 2005: 102).

Öğrencinin metni kolayca anlamasına ve metni kavramasına yardımcı olacak bu stratejiler alan yazında pek çok farklı isim, strateji ve terimle anıldığı için bir terim birliğine ulaşılamamıştır. Örneğin Güneş’ göre (2014: 143) “okuma sürecinde kullanılan çeşitli okuma teknikleri vardır”. Bununla birlikte ortak noktada buluşulan ve kesin olan nokta okuma süreçlerinin kademelere ayrılarak gerçekleşmesidir. Güneş’e göre bu süreçler okuma öncesi, okuma aşaması ve okuma sonrası olmak üzere üçe ayrılmaktadır:

1.4.1. Okuma Öncesi Stratejileri

Okuma öncesi aşamada öğrenci okumaya başlamadan evvel okuyacağı metne göz gezdirerek bu metinle ilgili kısa tahminlerde bulunur. Bu tahminlerle birlikte hazırlığa giren öğrenci bu şekilde karşısına çıkacak olan metin hakkında önceden kendini hazırlamış olur. Öğrenci “tahminler yapmaya, metnin konusu, yapısı, metnin içeriğinde verilen bilgiler hakkında hipotezler oluşturmaya başlar. Bu aşamada ön

bilgilerini harekete geçirir kişisel deneyimleriyle ve yaşadıkları arasında bağ kurar” (Güneş, 2014: 142).

Okuma Öncesi

- “Ön bilgileri harekete geçirme
- Tahmin etme
- Okuma amacını belirleme
- Metni tanıma ve yöntem belirleme
- Metni hızlıca gözden geçirme” (Güneş, 2014: 143).

1.4.2. Okuma Sırası Stratejileri

Okuma sırasında öğrenci okuma öncesinde yaptığı tahminlerine göre metinde araması gereken ve üzerinde durması gereken bilgiye yönelik bir şekilde okuma yapar. Bu bilgileri mukayese eder. Öğrenci “okuma öncesi belirlediği hipotezlerini doğrular, sunulan bilgileri alır, işler ve onları ön bilgileriyle karşılaştırır, düzenler, bu bilgilerden hareket ederek başka hipotezlere götürecek yeni sorular sorar” (Güneş, 2014: 143). Okuma esnasında öğrenci çeşitli tekniklerden faydalanarak okuma eylemini gerçekleştirir. Buna göre aşağıda okuma esnasında öğrencinin faydalanabileceği çeşitli okuma teknikleri şu şekilde gösterilmiştir:

Okuma Sırası

“Kelime tanıma teknikleri

- Sık tekrarlanan kelimeleri belirleme,
- Ses-şekil ve metindeki ipuçlarını inceleme,
- Kelime gruplarını okuma

Çok az geçen kelimeleri tanıma teknikleri

- Ses-şekil ipuçlarını inceleme,
- Söz dizimsel ipuçlarını inceleme,
- Yeni bir kelimenin anlamını bulmak için metinden yararlanma,
- Bir sözlüğe başvurma,

Cümlede bağ kurma teknikleri

- Noktalama işaretlerinden yararlanma,

- Dil bilgisi ipuçlarından yararlanma,
- Bağlaçların anlamını yorumlama,
- Bir grup kelime içinde bir kelimenin yerini değiştirme,
- Uzun bir cümleyi anlamlı birimlere ayırma,
- Kelimenin yerine kullanılan ve değişen kelimeler arasındaki ilişkileri yorumlama,

Cümleler arası bağ kurma teknikleri

- Bağlaçları izleme,
- Bağlaçların anlamını yorumlama,
- İki cümle arasındaki bağları yorumlama,

Paragraflar arası bağ kurma teknikleri

- Paragrafın konusunu açma,
- Ana fikrini bulma,
- Yardımcı fikirleri bulma,

Metni okuma teknikleri

- Okumayı sürdürme,
- Anlamayı sürdürme,
- Görselleri inceleme,
- Satırların üstünden geçme ve altını çizme,
- Anlaşılmayan yerleri belirleme,
- Anlam kaybını önlemek için metni küçük birimlere ayırma,
- Okunan bilgilerle ön bilgiler arasında bağlar kurma,
- Kendi kelimeleri metni tekrarlama,
- Not alma,

Metni anlama teknikleri

- Metnin konusunu belirleme,
- Metnin ana fikrini bulma,

- Yardımcı fikirleri bulma,
- Anlatım yapısını belirleme,
- Metnin yapısını belirleme,
- Öğrenilen bilgileri ilişkilendirerek düzenleme,
- Çıkarım yapma,

Bilgiyi yapılandırma teknikleri

- Metnin önemli noktalarını belirleme,
- Okuma öncesi yapılan tahminleri doğrulama,
- Kendi bilgileriyle okuduğu bilgiler arasında bağlar kurma,
- Benzetmelerden yararlanma,
- Sınıflama, sıralama, ilişkilendirme vb.
- Sorgulama ve çıkarım yapma,
- Bilgiyi düzenleme teknikleri
- Metni özetleme,
- Bilgileri bir kavram şeması, anlam-kavram haritası veya grafikte düzenleme,
- Metnin şemasını çıkarma,
- Tanımlama şemaları ve tablolarından yararlanma” (Güneş, 2014: 144, 145).

1.4.3. Okuma Sonrası Stratejileri

Okuma sonrasında öğrenci metinden anladıklarını ve önceki bilgileriyle mukayese ettiği bilgileri değerlendirir. Üzerinde durduğu kısımlardan ve özellikle edinmek istediği bilgileri gözden geçirir. “Bu aşamada yeni bilgilerini inceler, değerlendirir ve bunları yeniden düzenler. Bu bilgilerinin okuma süreçleriyle uyumlu hale getirir, diğer öğrenmelerinde kullanmak üzere yeniden düzenler” (Güneş, 2014: 143).

Okuma Sonrası

Metni değerlendirme teknikleri

- “Metindeki bilgileri sorgulama,
- Metindeki bilgileri eleştirme, yorumlama,

- Okuma amacına ulaşma durumunu değerlendirme,
- Anlamasını değerlendirme” (Lachapelle, 2006 akt. Güneş, 2010: 146).

Buna göre stratejilerden yararlanarak okuma yapmak, anlamaya olumlu katkıda bulunabileceği gibi okuyucuya metinde nereye yönlenmesi gerektiğine dair kolaylıklar sağlayacaktır. Bu yüzden yabancı dilin öğreniminde okuma anlama stratejileri metne erişimi sağlama, metni en doğru ve kolay şekilde anlayabilmek için önemli ve gereklidir.

2. YABANCI DİL DERS KİTAPLARINDA METİN SEÇİMİ VE KULLANIMI

Belli bir eğitim-öğretim programı içerisinde bir müfredatı öğretmek amacıyla yazılı olarak basılan kaynakların tümü olarak gösterilen kitap “ciltli ve ciltlessiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü”dür (Türk Dil Kurumu, 2005: 1189). Ders kitapları ise, belli bir konuyu öğretmek için özel olarak düzenlenmiş bir öğretim aracıdır. Kısaca ders kitaplarını “Bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretim-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali olarak tanımlayabiliriz” (Demirel & Kıroğlu, 2008: 2).

Bir ders kitabının varlığından söz edebilmek için dersin, öncelikle belli bir eğitim amacı ve doğrultusunun var olması gereklidir. “Araç-gereçler, öğretme işinin niteliğini oluşturan temel unsurlardan biridir. Kitaplar ise eğitimde kullanılan, öğrencilere yardımcı en önemli araç ve gereçlerdendir. Ders kitapları, ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlardır” (Duman & Çakmak, 2003: 18). Buna göre amaç eğitimi gerçekleştirmek ve bilgilerin öğrenilmesini sağlamak ise ders kitapları bu amacı gerçekleştirmeye yönelik araçlardır. “Eğitimin amaçları, eğitim programlarında yer almakta ve yetiştireceğimiz bireylerde hangi istendik özelliklerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu özellikler, bilişsel davranışlar, duyuşsal özellikler ve devinişsel becerilerdir. Araç ise bu hedefleri gerçekleştirmek ve bireylerde istendik yönde davranış değişikliği meydana getirmek için sınıf içi uygulamalarda kullandığımız ders kitapları, görsel ve işitsel araçlar ile eğiticinin

kullandığı öğretim yöntem ve tekniklerdir” (Demirel & Kıroğlu, 2008: 2). Bu anlamda öğretim araçları olarak kullanılan ders kitapları en yaygın öğretim materyalidir “öğretim ortamlarında en yaygın kullanılan araç kitaplardır” (Kılıç & Seven, 2006: 26).

2.1. Yabancı Dil Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler

Eğitim aracı olarak ders kitaplarının en yaygın şekilde kullanılıyor olması ders kitaplarının hazırlanışında dikkat edilmesi gereken pek çok noktayı da beraberinde getirir. Buna göre iyi bir ders kitabında bulunması gereken nitelikler şöyledir:

- Öğrencilerin fiziksel, sosyo-ekonomik ve duyuşsal özelliklerini göz önünde bulundurur.
- Öğrencilere farklı yöntemler sunar. Öğrencilerin okuduklarından zevk almalarını sağlar.
- Öğrenme süreci içerisinde, aktif öğrenci katılımını sağlamada öğretmene yardımcı olur.
- Öğrencilerin dikkatini çekerek, öğrenmeye motivasyon sağlar.
- Düşünme becerilerini teşvik eden etkili sorgulama teknikleri kullanır.
- Yeni kavramların öğrenilmesinde öğrencilere gerekli rehberliği sağlar.
- Öğrencilerin yaşama hazırlanmasında yardımcı olur/Öğrencilerin öğrendiklerini, yaşamları ile ilişkilendirecek olanaklar sunar.
- Konu alanına ilişkin kuram, ilke ve kavramları kullanır.
- Alan ile ilgili yeni gelişmeleri öğrencilere yansıtır.
- Öğrenme hedeflerine uygun değerlendirme yolları sunar.
- İşlenen konuyu önceki ve sonraki konularla ilişkilendirir.

- Öğrencilerin yaşamları ve deneyimlerine ilişkin konuları ele alarak, onların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurur.
- Hedef/davranışlara uygun araç-gereç ve materyal önerir.
- Bilgiyi öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olarak sunar.
- Eleştirel düşünmeyi ve kendi kendine öğrenmeyi teşvik eder.
- Değerlendirme soruları üst düzey becerileri ölçecek nitelikte olur. Bilgi basamağının yanı sıra kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarında da sorular sorarak öğrencinin ezbere yanıt vermesini engeller (Demirel & Kıroğlu, 2008: 7).

Öğretimde başvurulan başlıca materyal olma özelliği taşıyan ders kitaplarının bu niteliklere sahip olması eğitimin kalitesi açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

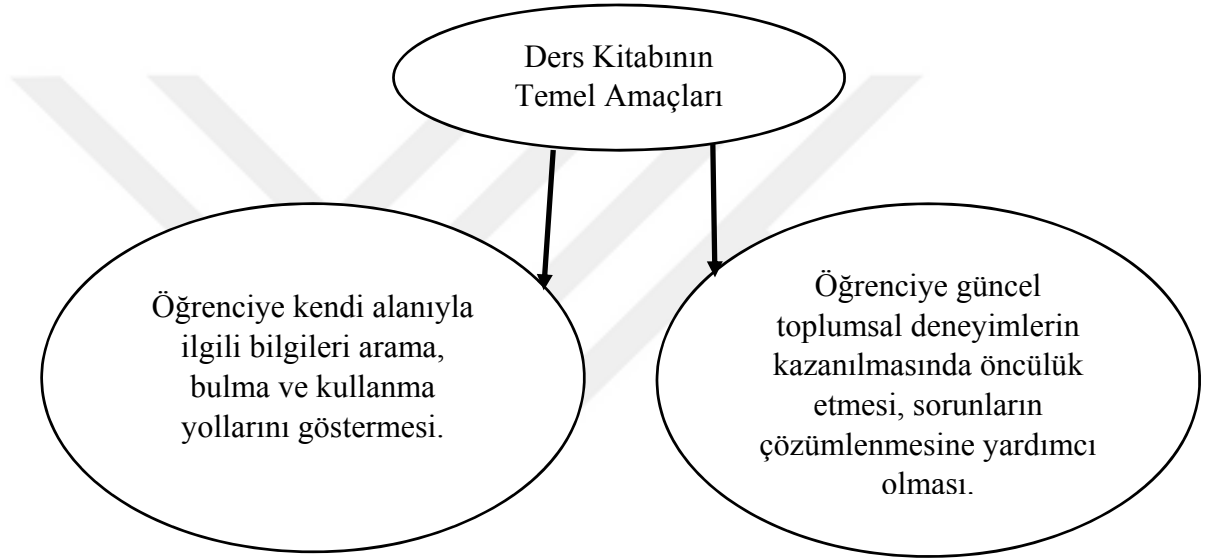
2.2. Yabancı Dil Ders Kitaplarının İşlevleri ve Kullanım Nedenleri

“Bir ders kitabının öğrenmeyi kolaylaştırma, çalışma, öğrenilenleri gözden geçirme gibi çeşitli fonksiyonları vardır” (Duman & Çakmak, 2003: 18). Ders kitapları müfredat için programı sağlayabilir ve ders yönergeleri tek tip yapmaya yardımcı olabilir ki bu da test edilmiş ve denenmiş bir materyal olarak önerilen iyi bir ders kitabının kalitesini geliştirmeye yardım eder. Çalışma kitapları, CD’ler, videolar, öğrenenler ve öğrenciler için çeşitli ve zengin kaynaklar ders kitapları ile beraber ona eşlik eden diğer yardımcı unsurlardır. Öğretmene bir materyal hazırlaması için harcayacağı süre ders kitapları sayesinde konuyu anlatması için harcanan süre olmasını sağlar. Ayrıca bir ders kitabı daha az deneyimli öğretmenlere yardımcı olmakla birlikte gözle görülür biçimde hem öğretmene hem de öğrenciye hitap eder (Özeş, 2012: 6).

Ders kitaplarının ders sırasında kullanılmasının çokça tercih edilme sebeplerinden biri de dersin anlatımlarına öğrencinin istediği zaman istediği yerde, öğretmen olmadan da ulaşabilme imkânının bulunmasıdır. Buna göre iyi bir ders kitabında bulunması gereken niteliklerden biri de öğretmen olmadan öğrencinin kitaptan faydalanabilmesidir. Bu da “ders kitapları bilgi dolu bir ansiklopedi olmaktan

çok, öğretici bir nitelik taşımalı, bir başka ifade ile öğrenmeye rehberlik edici olmalıdır” (Duman & Çakmak, 2003: 19) ifadesine uygun düşmektedir. Buna göre, eğitimde karşımıza en çok çıkan materyallerden olan ders kitaplarının temel amaçları Tablo 4’te şu şekilde gösterilmiştir (Ceyhan & Yiğit, 2004: 26):

Tablo 4: Ders Kitabının Temel Amaçları

(Kaynak: Ceyhan, Erdal ve Yiğit, Birol, **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004)

Ders kitaplarının eğitim-öğretimde kullanılmasının nedenlerinden bazıları daha çabuk ulaşılabilir olması, ekonomik olarak daha kısa sürede elde edilebilmesi ve pratik olarak müfredatı takip edebilme olanağıdır. Ders kitabı ister yardımcı bir araç ister ana materyal olarak düşünölsün, Tertemiz & Ercan & Kayabaşı (2003: 34) Gagne’nin fikirlerinden yola çıkarak ders kitaplarının şu yeterliliklere sahip olması gerektiğini düşünmektedirler:

- Öğrencinin derse ilgisini artırması
- Konuların amaçlarını açıkça ortaya koyması

- Öğrencinin ilgisini dersin önemli bölümlerine yönlendirmesi
- Dersin önemli bilgilerini sunması
- Bilginin depolanması için yarar sağlanması
- Yeterince örnek ve uygulamaya yer vermesi
- Öğrenciyi bilgi ve becerilerini geliştirmek için özendirme
- Öğrenciye problemi anlamayı ve çözmeyi öğretmesi
- Öğrencinin kendini değerlendirmesi için seçenekler sunması
- Öğrenciyi; benlik, iç kontrol, çalışma vb. yönlerden gelişmeye özendirme.

Bu niteliklerin bir ders kitabında bulunduğu düşünüldüğünde öğrencinin konuya olan hâkimiyetini sağlaması ve konu üzerinde ilerlemesi sağlanmış olacaktır. Bununla birlikte ders kitabının hazırlanışına dikkat edilmediği durumlarda bazı olumsuz özellikler de ortaya çıkmaktadır. Richards'ın (2001: 2) belirttiği üzere bu olası olumsuz özellikler şu şekildedir:

- Otantik olmayan bir dil içerebilirler.
- Konuyu çarpıtabilirler. Ders kitapları dünya görüşünü idealize etmeye meyillidir ya da gerçek konuları sunarken hataya düşebilmektedir.
- Öğrencilerin ihtiyaçlarını yansıtmıyor olabilirler.
- Öğretmeni vasıfsız kılabilir.
- Pahalı olabilir.

Buna göre, anlatılan konunun bütünlüğüne uygun olarak eğitimi kolaylaştıran, öğrenenler için doğru bilgiler sağlayan, öğretmen olmadan da öğrencinin kendi başına ilerleyebileceği bir düzeneğe sahip olarak eğitim hayatında geniş yeri bulunan ders kitapları özellikle yabancı dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Yeni bir dilin kullanımını ve kurallarını içeren bu kitapların en doğru şekilde hazırlanabilmesi,

uygun öğretim yöntemleri içermesi, konu ve kurallarla alakalı metinlerin sırlanabilmesi açısından dersler için doğru yabancı dil ders kitaplarının seçilmesi de buna bağlı olarak önem taşımaktadır.

2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitabı Seçimi

Yabancı dil ders kitaplarının seçiminde dikkat edilmesi gereken kıstaslardan biri öğrenci profilidir. Dili öğrenmek isteyen kişi dili hayatının hangi alanında daha çok kullanacak, nerede ihtiyacı olacak, önceliklerinin ve ihtiyaçlarının sıralaması nerede olacak gibi pek çok soruya yanıt verebilmesi gereklidir. “Ders kitapları, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarıyla uyuşması gereklidir. Bu ihtiyaçlar, öğrencilerin yaşına, dil yeteneğine, kültürüne ve genel yeteneklerine göre değişmektedir” (Kılıç & Seven, 2006: 41). Ders kitabı aynı zamanda gerçek dünyayı da yansıtabilecek öğeler ve günün aktüalitesini anımsatacak gerçek hayat bilgilerine de sahip olmalıdır. Böylece kişinin yabancı dil öğrenirken tecrübe edindiği sözcük, durum ve karşılaştırmalar onu gerçek dünyadan ve sosyal ilişkilerden koparmamış olur. “Konular günlük hayatla bağlantılı olarak bilimsel, doğal, sosyal, estetik, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlar içerisinde ele alınmalıdır” (Tertemiz & Ercan & Kayabaşı, 2003: 45).

Yabancı dil olarak öğretimde kullanılacak ders kitaplarının seçimi pek çok kriter yüzünden önemlidir. Seçilecek ders kitabı bütün kriterler ve olası durumlar için tek tek değerlendirildiğinde dahi tüm seçeneklerin istenilen ve idealdeki ders kitabıyla birebir uyum içinde olmadığı görülmektedir. “Hiçbir kitap tam olarak tüm sınıflara ve durumlara uygun değildir. Amaç en uygun olanı bulmak ve onu yetersiz kaldığı noktalarda desteklemektir”(Oruç & Yavuz, 2013: 400). Pek çok açıdan yabancı bir dilin öğreniminde seçilecek olan ders kitabı incelenerek istenilen kriter ve mevcut durumlara en uygun kitabın seçilmesi önceliklidir. Buna göre bir yabancı dil ders kitabının seçiminde şu kriterlere dikkat edilmelidir:

- Hızla değişen ve gelişen şartlar, teknolojik gelişmeler ve yenilikler dolayısıyla yabancı dil ders kitaplarının bunlara bağlı olarak yenilenmesi ve ya yeniden yazılması gereklidir. Ders kitabı seçiminde de bu aktüaliteye dikkat edilmesi gerekir.

- Yabancı dil ders kitaplarının seçiminde öğrencilerin yaş, düzey, ilgi alanı, öğrenme koşulları, davranış geliştirmesine yönelik hedeflere uygunluk gibi ölçütler dikkate alınmalıdır.
- Yabancı dil ders kitabı seçimi öğrenciye uygun olarak onu güdüleyici özellikler ve kitabın uygun olması niteliğine sahip olması gereklidir.
- Kitaplarda bulunan sınıf içi etkinliklerin ve alıştırmaların öğretim yapılacak sınıfa uygunluk içermesi gereklidir.
- Yabancı dil ders kitaplarının görsel tasarımı öğrenciye hitap etmeli, öğrenciyi güdülemelidir.
- Ders kitabının öğrenciye ekonomik yönden uygun olması gereklidir. (Genç, 2002: 80).

2.4.Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimine Yönelik Ders Kitaplarında Metin Kullanımı

Dil öğretiminde ana materyal olarak kullanılan ders kitapları çoğunlukla pek çok metin içermektedir. Buna göre yabancı dil eğitiminde metinler üzerinden dil öğretimi karşılaşılan en sık öğrenim biçimidir. Aynı şekilde yabancı dil olarak Türkçe öğretim ders kitapları bu konuda metinlere yer vermekte ve metinler üzerinden dil öğretimi yapmaktadır. Aynı zamanda yabancı bir dilin öğreniminde yabancı dil becerilerini geliştirmek için de metinleri kullanmak ve bu bağlamda onlardan faydalanmak önem taşımaktadır. Bu da Türkçe öğreniminde metinleri tanımının gerekli olduğunu göstermektedir. “Türkçe öğretiminde dil becerilerini geliştirmek için çeşitli metinler kullanılmaktadır. Metinlerin özelliklerini bilmek, yapılarını keşfetmek, öğrenme ve öğretim sürecini etkilemektedir” (Güneş, 2014: 249).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin ders kitapları üzerinden metinlerle sağlanması, okuma becerileri ile bağlantılı olarak öğrenciye metin çeşitliliğini anlama, fark etme, bu çeşitliliklerin farkında olmalarının gereğini sunar. Buna göre okuma becerilerini en iyi şekilde kullanabilen öğrenci buna bağlı olarak metni çözümlemeye ve algılamada bir o kadar istediği sonuca ulaşarak başarılı olabilir. “Hangi yapıda,

biçimde ya da durumda olursa olsun, kendi bağlamı ve tutarlılığı içindeki bir metinde, sözcüklerin ya da tümcelerinin bir arada bulunmasıyla oluşan anlamı keşfetmek ve ortaya koymak için göstergeler dizgesini gözlemlemek; dizgeleri birbiriyle ilişkilendirerek sözcük anlamının ötesinde bir anlam bulmak, yani anlamlandırmak demektir” (Günay, 2007: 15). Buna göre “Metin, dilsel iletişimin temel birimidir ve mantıksal, anlamsal ve dilbilgisel olarak bağıntılı bir bütünlüktür” (Dilidüzgün, 2010: 26).

Günay’a (2007: 44) göre “Metin (Lat. Textus (dokuma) > texere: dokumak), belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bir başka deyişle, bildirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür.”

Metnin özellikleri şöyle sıralanabilir (Erkul, 2007: 96):

- “Metin; okumaya konu bir yazıyı oluşturan ses, kelime, cümle ve birbirini izleyen cümleler topluluğuyla ilgili dil düzenlemeleridir.
- Metin; zengin anlamlı bir dil birliğidir.
- Metin; anlam bütünlüğü oluşturan metin parçacıklarının toplamıdır.
- Metin; cümlelerden oluşmayıp onlarla şifrelendirilen, yoğun, karmaşık bir anlam ünitesidir.
- Metin; yazar tarafından bilinçli olarak yapılan bir dil düzenlemesidir (Doğan, 2001: 33).
- Metni geniş anlamda şiirden romana, bir cümleden bir paragrafa kadar okumaya konu olan, basılı ve yazılı, anlam ve anlatım bütünlüğü bulunan her şeydir” (Özdemir, 1995: 29).

Bir metnin anlaşılabilir olması, bir anlam ifade edebilmesi, okuyucu ile arasında manalı bir bağ kurabilmesi, kısacası bir metin olarak görevlerini yapabilmesi için taşıması gereken bazı nitelikleri vardır. Bu nitelikler Erkul’a (2007: 97,98) göre şunlardır:

Amaçlılık: Metnin bir amaca hizmet etmek için yazılmış olmasıdır.

Kabul edilebilirlik: Okuyucu ile metin arasında bir anlam ilişkisi kurulmadan metnin kabul edilebilirliği sağlanamaz.

Bilgilendiricilik: Metnin okuyucuyu bilgilendirmesidir.

Metinlerarasılık: Metin okuyucuyu bilgilendirirken, yazar, yararlandığı kaynakları çeşitli şekillerde ortaya koyar; alıntılar, göndermeler yapar, destekleyici görüşlere başvurur. Böylece diğer metinlerle metinlerarası ilişkiler kurar. Bazı edebi türler, diğer metinlerin desteğiyle kendini oluşturur.

Bağdaşıklık: Bir metnin oluşumunu sağlayan cümleler arasındaki anlam bağlantısı ve bütünlüktür.

Metinlerde aranılan bu özelliklerin bulunması demek, bu metinlerin bulunduğu ders kitaplarında dili öğretme amacıyla yola çıkmasına katkıda bulunmak demektir. Bu, aynı zamanda ders kitabındaki metinlerin öğrenciye sadece dili öğretmek değil kültürü, metin yapısını metnin bağdaşıklıkını da dil ile beraber öğretmesi anlamına gelmektedir. “Ders kitaplarında yer alan metinler bireysel, toplumsal, kültürel amaçların yanında metnin kendi içindeki sözdizimsel özellikleriyle de değerlendirmeye alınır. Kitabı kullanma amacımız onun türü ile birlikte, işlevini ve biçimini de değiştirir” (Aydın & Yangil, 2013: 833).

2.4.1. Yabancı Dil Öğretimine Yönelik Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri

Metin, dildeki en temel iletişim aracıdır. “İletişimin gerçekleşme koşulu metin oluşturmaktır” (Dilidüzgün, 2010: 26). Dil öğreniminde metinlerle çalışmak demek aslında nasıl iletişim kurulacağına ve dili nasıl kullanacağına dair öğrenciye bir prototip sunmaktır. Buna göre metinler türlerine ve işlevlerine göre birbirinden farklılaşarak her biri farklı bir kullanım düzeyinde bulunmaktadır. “Örneğin bilgi vermeyi hedefleyen yazar, anlatıma güç katabilmek için yer yer öyküleyici, betimleyici, örnekleme vb. anlatım araçlarından yararlanır. Her bir araç doğası gereği belli işlevleri yerine getirmekle görevlendirilir bu yüzden okurun metin içerisinde yer

alan dilsel işlevleri kavraması, metnin anlaşılmasında önemli rol oynar” (Aydın & Yangil, 2013: 833). Buna göre metinlerin işlevleri ve dili öğretmedeki rolü ders kitaplarına metin seçilirken dikkat edilmesi gereken yönlerden birini oluşturmaktadır. Güneş’e göre (2014: 256) “Metin olmadan hiçbir iletişim olmaz. Dil öğretim sürecinde ve sosyal yaşamda metinlerin değişik işlevleri vardır. Bu işlevleri yerine getirmek için öğrencilere özgü ve özel olmak üzere iki tür metin verilmelidir”. Metnin dil öğretimindeki yerine aynı şekilde önem veren AOÖÇ de (2012: 94) metin olmadan bildirişimin gerçekleşmeyeceğini belirtir; “metinler sosyal yaşamda birçok değişik işlev üstlenir ve buna bağlı olarak biçim ve içerik açısından farklıdır. Çeşitli amaçlar için çeşitli araçlar kullanılır. Araç, amaç ve işlev arasındaki fark sadece ileti bağlamında değil, aynı zamanda bunların düzenlenmesi ve sunumunda farklılıklar yaratır. Bundan dolayı değişik tarzdaki metinler, çeşitli metin türlerine ayrılabilir”. Buna göre AOÖÇ’nin belirlediği metin türleri *sözlü metinler* ve *yazılı metinler* olmak üzere şu noktaları kapsamaktadır (2012: 96):

Sözlü Metinler

- “Kamu duyuruları ve yönergeler
- Topluluk önünde yapılan konuşmalar, üniversite dersleri, sunumlar, vaazlar
- Geleneksel töreler (törenler gibi)
- Eğlence (dram, şov, okumalar ve şarkılar)
- Spor yorumları (Futbol, boks ve at yarışları gibi)
- Haber programları
- Halka açık tartışma ve konuşmalar
- Elemanlar arası ikili konuşma ve sohbetler
- Telefon görüşmesi
- Başvuru görüşmesi”

Yazılı Metinler

- “Kitaplar, edebiyat, teknik kitaplardan edebi dergilere kadar
- Dergiler
- Gazeteler
- Kullanım yönergeleri (el işleri ve “kendi kendine yap” kitapları, yemek kitapları”
- Ders kitapları
- Çizgi romanlar
- Broşürler
- El ilanları
- Reklam malzemeleri
- Resmi tabela ve levhalar
- Süpermarket, dükkân ve pazaryerlerinde bulunan levhalar
- Mal paketleri ve etiketleri
- Bilet, giriş bileti vb.
- Form ve soru katalogları
- Sözlükler (bir ve iki dilli)
- Ticari ve mesleki mektuplar, faksılar
- Özel mektuplar
- Deneme, makale ve alıştırımlar
- Muhtıra, rapor ve belgeler

- Notlar ve iletiler vb.
- Bilgi bankaları (haberler, edebiyat, genel bilgiler gibi)

Bunların dışında AOÖÇ’de metin seçiminde yararlanılabileceğini belirten bir diğer nokta olarak metinleri ikiye ayırarak yapmıştır. Bu özgün ve özel metinler, öğrencilere sunulacak olan yazılı ve sözlü metinlerde ne tür metinlerden faydalanılabileceği konusuna açıklık getirmiştir. Buna göre AOÖÇ (2012: 146) özgün metni iletişimsel amaçlar için üretilmiş metinler ve yabancı dil öğretiminde kullanılmak üzere özel olarak geliştirilmiş özel metinler olarak tanımlayarak şu şekilde açıklık getirmiştir:

Özgün Metinler:

- “Öğrenenlerin öğrendiği dilin kullanımıyla doğrudan karşılaştığı, uyarlanmamış özgün metinler (günlük gazeteler, dergiler, radyo-televizyon yayınları vs.);
- Öğrenenlerin deneyimine, ilgi alanlarına, kişilik özelliklerine uygun olarak seçilmiş, seviyesi belirlenmiş ve/ veya uyarlanmış özgün metinler.

Özel Metinler:

- Özgün metinlere benzeyen metinler (örn. Özellikle bu amaçla yazılmış ve oyuncular tarafından seslendirilen duyduğunu anlama metinleri);
- Öğretilecek dilsel içeriğe ilişkin bağlam içindeki örnekleri vermek üzere hazırlanmış metinler (örn. belirli bir ünite);
- Alıştırma amaçlı birbirinden bağımsız cümleler;
- Ders kitaplarındaki yönergeler, açıklamalar; öğretmenin kullandığı öğretim dilindeki test ve sınav açıklamaları (yönergeler, açıklamalar, sınıf içindeki yönlendirme ve kontrol vs.). bunlar, özel metin çeşitleri olarak görülebilir” (AOÖÇ, 2012: 96).

Farklı metin türlerinin kullanımı her metin ile ilgili farklı bilgiler sunarken aynı zamanda metnin işlevi ve fonksiyonu hakkında da yeni bilgiler getirmesi demektir. Bu sayede farklı her metin türünün farklı işlevleri ve farklı yapıları olduğunu öğrenmek demek belli bir metin türü ile karşı karşıya kalındığı zaman metinden ne geleceğini kestirebilmek anlamına gelmektedir. Bir edebi tür olan masaldan bir kesit ile bir bilgilendirme yazısı olarak okuduğu makalenin farkını anlayan öğrenci, önüne gelen metne ne şekilde yaklaşacağını da kestirmiş olacaktır. Masalda kullanılan yapılar ile makalede kullanılan yapıların birbirinden farklı olduğunu görerek öğrenci;

a)metinden ne beklediğini tahmin etmiş olacak,

b)farklı metin türlerinde yoğunluklu olarak karşılaşılabilecek gramer ve üslup yapısı hakkında bir fikre sahip olacak,

c)metne hangi açıdan yaklaşması gerektiğini bilecek,

d)metinde ağırlıklı olarak dikkat etmesi gereken bölümler hakkında belli başlı fikirleri olacaktır.

Bu açıdan farklı metin türlerine yer verilmesi ve ders kitaplarında bu metin türleri ile ilgili özenli bir seçim yapılması önem taşımaktadır. “Dil öğretiminde sınıfa götürülen yazınsal metnin bir de dilsel ve anlamsal boyutu vardır. Öğrenci okuduğu metni değerlendirmeden önce metni anlamak zorundadır. Metni anlayabilmek için, metinde yer alan dil yapılarını, düz ve yan anlamlarıyla sözcükleri öğrenecek, metni değerlendirirken bu kalıpları ve sözcükleri kullanarak dilbilgisini de geliştirecektir” (Erişek & Yücel, 2002: 73).

2.4.2. Metin Türlerinin Sınıflandırılması

Metinlerin tür olarak farklılaşması, metinlerin üslup, yazı biçimi ve ele aldığı konular bakımından farklılaşması metin türlerinin ortaya çıkması demektir. Bununla ilgili olarak metin türlerinin farklı sınıflandırmaları olması kaçınılmazdır. Bu çerçevede içerisinde metin türlerinin sınıflandırılması, dili öğrenen kişinin hangi tür metin ile karşı karşıya kaldığını ve bu metne nasıl yaklaşması gerektiğine dair bir rehber niteliğindedir. Nitekim metin türünün farklılığı, işlevinin de farklı olması anlamına

gelmektedir. “Bir metnin tipinin belirlenmesi, vericinin yani yazarın niyetiyle (metnin işlevi ile) doğrudan ilintilidir. İşlevi bakımından sekiz değişik metin tipinden söz edilebilir: *Bir öykü anlatmak olabilir* (anlatısal), *bir betimleme yapabilir* (betimleyici), *bir şey kanıtlamaya çalışabilir ya da bir şeyi eleştirebilir* (kanıtlayıcı), *bilgi verebilir* (açıklayıcı ya da göndergesel), *bir düşüncüyü esinleyebilir ya da bir öneride bulunabilir* (buyurucu), *konuşmaya dayalı bir anlatımla düşüncesini açıklayabilir* (söyleşimsel), *alıcının duygularını söz sanatları ile süsleyerek açıklayabilir* (sözbilimsel) *ya da gelecekte haber verebilir* (önceden haber verici metinler) (Günay, 2007: 230).

Metin tiplerinin sınıflandırılmasına dair bir değer tasnif de Erkul’undur. Buna göre genel olarak metinler: *Sanatlı metinler*; (şiiir, hikâye, roman, masal, fıkra, tiyatro) *bilgilendirici metinler*; (makale, fıkra), düşünce metinleri; (deneme, eleştiri, röportaj, gezi yazısı, günlük, anı), *yazışma metinleri*; (özel yazışmalar, resmi yazışmalar) (Erkul, 2007: 100).

Aktaş ve Gündüz ise, türleri *form yazılar* (özgeçmiş, dilekçe, mektup, telgraf, rapor, karar, ilan, duyuru, tutanak, tebliğ, resmi yazılar vb.), *öğretici metinler* (makale, eleştiri, deneme, fıkra, sohbet, röportaj, gezi yazısı, anı, günlük, biyografi, didaktik yazılar vb.) ve *edebi türler* (anlatma esasına bağlı: destan, masal, fabl, hikâye, roman; lirik metinler: şiiir; dramatik metinler: oyun) olmak üzere gruplamıştır (Aktaş ve Gündüz, 2001:121, 135, 197). Bu çalışmada metinler sınıflandırılırken, Aktaş ve Gündüz’ün metin türleri sınıflandırmasına göre ele alınacaktır.

Metinlerin sınıflandırılmasına dair bir başka tasnif de onların iletişim konumlarına göre nerede durduklarına dair bir sınıflandırmadır. Bununla ilgili olarak Erkul’un (2007) sınıflandırmasına göre metinler, dil ile ilgili düzenlemeler veya iletişim konumu bakımından ikiye ayrılır: Kullanmalık metinler, Kurmaca metinler (itibâri metinler).

Kullanmalık ve kurmaca metinler şu şekilde açıklanmıştır:

Kullanmalık metin / Öğretici Metin: Günlük hayatta her zaman karşılaşılan, gerçek durumları değiştirmeden ifade eden yazılardır. Bir gazete haberi, bir yemek

kitabındaki tarifler birer kullanmalık metindir. Bu tür metinlerdeki kullanmalık dil, bir şey bildirmeye, anlatmaya, açıklamaya yarayan bir araçtır. Bu dille, dilin özellikleri algılanmaz, sadece işaret ettiği şeyler algılanır. Anlatılanlar, gerçek hayattaki varlıklar, durumlar olaylarla ilgilidir. Bundan dolayı da bu metinleri algılama, anlama zor değildir. Söylenenler gerçek hayatta karşılaşılanlarla aynıdır. Kelimeler, terimler ilk ve temel anlamlarıyla kullanıma girmiştir. Kelime örgüsü, çok boyutlu, derin bir kullanım taşımaz.

Kurmaca (itibâri) Metin / Edebi Metin: Yapısındaki ve söylenişindeki özelliklerden dolayı okunup kavranmasında, sanatçı ile okuyucunun kendine göre kuralları olan, bir iletişim konumuna girilmesi gereken metindir. Bu metinler bir bakıma, edebiyat değeri taşıyan metinlerdir. Sanatçı bu tür metinlerde dili değiştirir, kurallarını çiğner, böylece dili alışılmadık bir şekle sokar. Günlük konuşma dilinin söz değerlerine yeni anlamlar katar. Dil, kelimelerin birçok anlamla ilişkisi olacak şekliyle kullanılmıştır. Bu yüzden çıkarılacak anlam kesin değildir (Erkul, 2007: 100, 101).

Bu açıdan bakıldığında metin türleri, dil düzenlemeleri açısından hangi noktada ve metni okuyan tarafından hangi yönüyle algılandığına dair bir sınıflandırma getirilmiştir. Buna göre ders kitaplarında bulunan metinler de kullanmalık ya da kurmaca metin olup olmadıklarına dair incelenecektir.

2.5. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Metin Seçimi

Dil öğretimi için oluşturulan kitaplarda ele alınacak metinler konusunda pek çok sınıflandırma, edebi tür ve dilin kullanım alanlarına dikkat ederek bir ders öğretim sürecinin hazırlanmaya çalışıldığı muhakkaktır. Bu konuda AOÖÇ'nin de kullanımı ile birlikte ulaşılmak istenen belli başlı hedefler vardır. Öncelikle AOÖÇ'de belirtilen ve saptanmaya çalışılan kıstaslar hiçbir ders kitabı ve metin seçiminde tam olarak uygulanamasa bile önemli olan nokta dil öğreniminin herkes için aynı ve tek tip gelişen bir süreç olmadığıdır. Burada sadece temel ilkelere önem verilerek kitap ve kitapların metin seçiminde temel bir iskelet oluşturmaları amacıyla AOÖÇ'den yararlanılması söz konusu olmalıdır. Seçilen materyaller, kullanılan öğretim yöntemleri ve benzeri bazı noktalarda öğrenen ve öğretene kişiye uygun olarak sınıfın ihtiyaçları gözetilerek bir takım değişikliklere gidilmesi oldukça doğaldır. Bu yüzden

AOÖÇ'nin taşıdığı bu “esneklik” ölçüsü, yapılacak değişikliklerin eğitimin performans ve sürecini olumlu hale getirmek ve verimini arttırmak için mevcudiyetini korumaktadır. Düzeye göre öğrenmenin esas alınması ve metinlerin düzeylere göre seçilmesi öğretim esnasında en az sorunu getirmesi ya da sorunsuzca geçirilebilmesi açısından önemlidir. Bu yüzden AOÖÇ'yi bu çalışmada örnek bir materyal olarak ele almak demek tüm seçim ve kriterleri sadece tek bir tasarıya göre yorumlamak anlamında olmamaktadır. Onun geliştirilip değiştirilebilir özelliği sayesinde öğreten ve öğrenen kitlenin dinamiğine uygun olarak öğrenim çıktılarının daha verimli ve pozitif olabilmesi adına üzerinde düzenlemelere gidilebilme ve yapılandırılabilme özelliği taşımasıdır (AOÖÇ, 2012: 16, 17). Nihayetinde mükemmel ders kitabı olmadığı gibi tüm dillerin öğretimi için ayırım yapılmaksızın başvurulabilecek tek bir mükemmel kılavuz ve ya referans bulunması da çok zordur.

Yabancı bir dilin öğretiminde metinlerin faydası, dilbilgisi kurallarının verilmesi ve öğretilmesidir. Bu esnada, öğrenen kişi için metinlerle öğrenim daha enteresan ve zevkli hale gelmektedir. Öğretilmek istenen dilbilgisi konuların ve kelimelerin metin içerisinde geçmesi ve metnin bu yolla öğrenciye sunulması yabancı dil öğretiminde metinleri kullanma konusunda onu birden fazla işlemlere harekete geçirmek demektir. Buna göre yabancı dil öğretiminde metinlerin kullanılmasının yararları şu şekilde gösterilebilir:

- “Öğrencinin öğrendiği dilin kullanıldığı ülkelerin yazını ve kültürünü tanımaya olanak sağlar.
- Sanatsal yolla o ülkenin yurt bilgisini ve tarihi ile ilgili bilgi edinmesine katkıda bulunur.
- Öğrenci kendi kültürü ile yabancı kültür arasındaki benzer ve farklı yönlerin ayrımına varır. Yabancı olana karşı hoşgörü ile yaklaşmayı öğrenir, saplantılardan arınmış bir düşünme alışkanlığı kazanır.
- Öğrencide eleştirel bakış gelişecek, yorumlayıcı ve farklı düşünceler geliştirmeyi öğrenecektir. Çok yönlü düşünmenin öğretilmesi, başka bir deyişle bir

sorunun tek bir bakış açısından değil de çeşitli açılardan ele alınıp değerlendirmesini sağlayacaktır.

- Öğrenci, derste edilgen bir dinleyici ve tekrarlayıcı olmaktan çıkıp dersin oluşumunda etkin bir katılımcı olacaktır.
- Öğrenci üzerinde çalıştığı yazınsal metinle ilgili düşüncelerini ve tepkilerini dile getirirken, metinde yer alan dil yapılarını ve sözcükleri kullanacak, böylece o dille ilgili bilgi dağarcığını geliştirecektir.
- Öğrencinin okuma duyarlılığı gelişecek ve bilinçlenecektir.
- Öğrenci etkin okur kimliğine kavuşacaktır. Okuduğunu anlamak ve anladığını dile getirmekle kalmayacak, kendi düşüncesini etkin kılarak, kişiliğinin oluşmasına katkıda bulunacaktır” (Kudat, 1996: 40, 41).

Yabancı dil öğretiminde seçilen ve seçilecek olan metinlerde göz ardı edilmemesi gereken bir takım noktalar vardır. Bunlar en başta metnin girifliğiyle ilgili kısımlar, sözcük hazinesinin dağılım oranı, metnin anlaşılabilirliği ve okunabilirliğidir. Bununla ilgili olarak AOÖÇ (2012: 163) bir metinde dikkat edilmesi gereken kısımları dilsel karmaşıklık, metin türü, söylem yapısı, metinlerin gerçek yaşamda nasıl karşımıza çıktığı ve fiziksel koşullar, metin uzunluğu, metnin öğrenen açısından önemi olarak kısımlara ayırmıştır:

- *“Dilsel karmaşıklık:* Özellikle karmaşık bir cümle yapısı, içeriğin işlenmesine yardımcı zihinsel kaynakları tüketir. Birçok yan cümleden oluşan uzun cümleler, kopuk parçalar, çoklu olumsuzlaştırma, çok anlamlı ilişki alanları, önceden açıklama yapmadan ya da açıkça ilişkilendirmeden yineleme ve gönderme ifadelerinin kullanımı buna uygun örneklerdir. Özgün metinlerin sözdizimsel olarak çok fazla sadeleştirilmesi ise zorluk derecesini arttırabilir (teferruatlar, anlamaya yarayan ipuçları vb. düşüldüğü için).
- *Metin türü:* öğrenen, metin türünün ve metine ilgili günlük hayattan belirli bir alanını (gereken önbilgi ve sosyokültürel bilgi) tanıyor, metnin yapısı ve içeriğini önceden tahmin edebilir ve anlayabilir. Metnin somut ya da soyut olması da önemli

rol oynamaktadır: Somut betimlemeler, talimatlar veya anlatılar (özellikle uygun görsel yardımcı malzemelerin birleşimiyle) muhtemelen örneğin soyut bir tartışma ya da açıklamadan daha kolaydır.

- *Söylem yapısı:* Bilgi işlemedeki karmaşıklık aşağıdaki durumlarda azaltılabilir: Metnin kendi içindeki tutarlılığı ve açık yapısı (örn. Kronolojik sıralama, ayrıntılara girilmeden önce asıl noktaların açıkça vurgulanması ve ifade edilmesi); bilgilerin üstü kapalı değil de açık bir şekilde ifade edilmesi; çelişkili veya şaşırtıcı bilgilerin çıkarılması.

- *Metinlerin gerçek yaşamda nasıl karşımıza çıktığı ve fiziksel koşullar:* Yazılı ve konuşma metinleri doğal olarak öğrenenlerin farklı performanslarını gerektirir; çünkü konuşma metinlerinde bilgiler eşzamanlı işlenmektedir. Bunun yanı sıra gürültü, bozulma ve aktarımlar anlamayı zorlaştırabilir (örn. Kötü radyo ya da televizyon sinyali ya da kötü/silinmiş el yazısı). Çok sayıda benzer sese sahip konuşmacıdan oluşan metinlerin ses kayıtlarında konuşmacıların her birini ayırmak ve anlamak zor olmaktadır. Dinlemeyi ve izlemeyi güçleştiren diğer etmenler, aynı anda konuşma, ses düşmesi, farklı aksanlar, konuşma temposu, monoton ses, sesin kısık vb. olmasıdır.

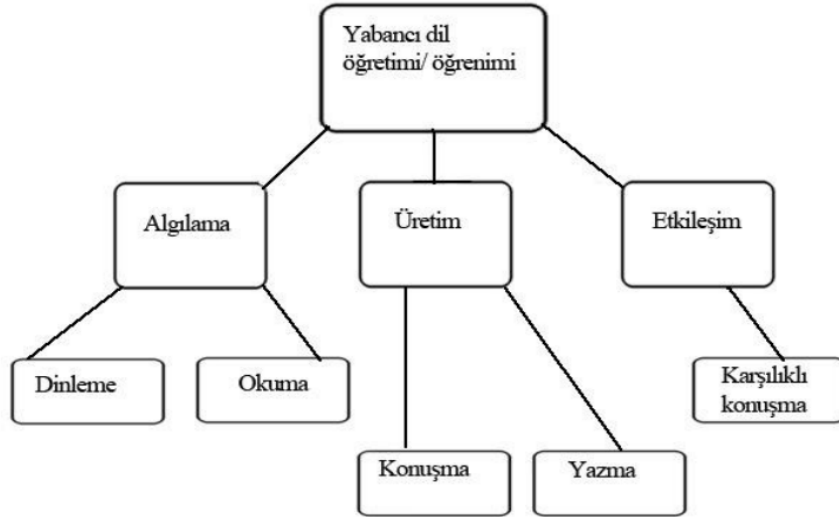
- *Metin uzunluğu:* Kısa bir metin, genellikle benzer konuyu ele alan daha uzun bir metinden daha az zorlayıcıdır. Bunun nedeni, daha uzun bir metinde daha fazla bilginin işlenmesinin gerekliliği ve bellek yükünün ve yorgunluk ile dikkatin dağılma riskinin artmasıdır (özellikle geç öğrenenlerde). Diğer yandan çok yoğun olmayan ve oldukça indirenmiş uzun bir metin, aynı bilgiyi içeren kısa ve yoğun bir metinden daha basit olabilir.

- *Metnin öğrenen açısından önemi:* öğrenenin içeriği kişisel ilgi nedeniyle anlamak istemesi, anlam çabalarını korumasına yarar (Bu istek metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak zorunda değildir). Nadir kullanılan sözcüklerin bulunması genelde metnin zorluk derecesini artırır; diğer yandan bilindik ve önemli, konuyla ilgili oldukça özel sözcük hazinesine sahip bir metin, bu alandaki bir uzman için genel türdeki geniş sözcük alanına sahip bir metinden muhtemelen daha basittir; böyle bir metne daha çok özgüvenle yaklaşılabilir.”

2.6. Yabancı Dil Ders Kitaplarında Metin Kullanımı

Yabancı dil eğitiminin/öğretiminin doğası gereği yabancı bir dili öğrenenler önce gönderilen konumunda, sonra ise gönderen konumunda olmaktadır. Gönderilen konumunda olan birey, gönderen konumuna geçene kadarki süreçte, bir dizi bildirişimsel dil süreçlerinden geçer. Bu bildirişimsel dil süreçleri; algılama, üretim ve etkileşim süreçleridir (Delibaş, 2013: 243):

Tablo 5: Bildirişimsel Dil Süreçleri

(Kaynak: Delibaş, Murat, “Yabancı Dil Öğretiminde Ortak Eylem Odaklı Yaklaşım Göre Sınıf İçi Hedef ve Etkinliklerin Hazırlanması (Yenilenmiş Bloom Taksonomisi)”, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/10 Fall 2013, p.241-249)

Dil öğreniminde algılama ve üretim safhasında bilhassa okuma becerilerinin ve bu becerileri strateji olarak kullanarak yabancı dil öğretiminde alınabilecek en yüksek verimden birinci bölümde bahsedilmişti. Algılama ve üretim aşamasından sonra gönderilen konumunda olan alıcı, gönderen konumuna geçtiği zaman artık bildirişimsel dil yeterliliğini ortaya koymaya başlar.

Bildirişimsel dil yeterliliğini oluşturan bileşenlerden biri olan pragmatik yeterlilik etkileşimsel senaryoları ve kurguları kullanarak dilsel kaynakların (dil işlevlerinin ifade şekli, söz eylemler) işlevsel kullanım alanlarını belirler. Kültürel etmenleri içine alacak şekilde sosyal çevrede kullanımının büyük önem gösterdiği pragmatik yeterliliğin işlevsel olarak kullanılabilmesi için söylem yeterliliğini, bağlaç ve tutarlılığı, *metin tür ve biçimlerinin tanınması*, mecaz ve parodiye yer vermesi gerekmektedir (AOÖÇ, 2012: 21). Bildirişimin sağlanması için en temel iletişim yapısının metin olduğu düşünülürse bildirişimsel dil yeterliliğini oluşturan tüm bileşenlerin (dilbilgisel, toplumbilgisel, pragmatik) gerekli yeterlilikleri edinmesi iletişimin nasıl sağlanacağıyla ilgili bilgiyi edinmenin yanı sıra bir metni anlayabilmek ve bu metne karşılık bir metin üretebilmekten geçer. Bu şekilde devam eden iletişim süreci, bir metni tanımanın önemini göstermektedir. Metin tür ve biçimlerinin tanınması demek bu metinde bahsedilen üslup ve yapı hakkında bilgi sahibi olmak demektir ve bu da oluşturulacak bir diğer metin için bir altyapı sağlamaktadır. Kişinin kendini ifade edeceği kültürel çevrede bildirişimsel dil yeterliliğinin sağlanması, pragmatik yani işlevsel dil yeterliliğini yeteri kadar sağlayabilmesi ile mümkündür. Bunun için de metin tür ve biçimlerinin tanınması gereklidir. “Bildirişim ve dil öğrenimi, bildirişimsel dil etkinlikleri kapsamında gerçekleşse ve bireylerin dik yeterliklerini kullanmalarını gerektirse de, salt dilsel olmayan **görevlerin** yerine getirilmesini içerir. Bu görevler olağan ya da otomatikleşmiş görevler değilse bunların yerine getirilmeleri için bildirişim ve öğrenimde **stratejilere** gereksinim olur. Bu görevlerin yerine getirilmesi bildirişimsel dil etkinliklerini kapsıyorsa sözlü ya da yazılı **metinlerin** (algılama, üretim, etkileşim ya da dil aktarımıyla) işlenmesi gerekir (AOÖÇ, 2012: 22).

Dil etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi için (algılama, üretim, etkileşim ya da dil aktarımı) bildirişimsel dil etkinliklerine gereksinim vardır. Bu etkinlikler yazılı, sözlü ya da her ikisiyle de gerçekleştirir (AOÖÇ, 2012: 22). Algılama ve üretim süreçleri için yazılı metinleri tanıyarak olmak gerekir. Çünkü algılama etkinlikleri sessiz okuma ve medya programlarının izlenmesini, bir dersi takip edebilmeyi, ders kitapları, başvuru kitapları ve belgelere başvurma gibi pek çok öğrenme yollarını kapsar.

Üretim etkinlikleri ise sunumlar, tez raporları gibi pek çok öğrenim ve meslek alanında önemlidir. Bu gibi etkinliklerle yazılı metinleri ve sunumlarda konuşma akıcılığının önemi ortaya çıkar (AOÖÇ, 2012: 22). Gerek sosyal, gerek kamusal, gerek eğitim alanında yabancı dil kullanıcılarının metin türlerini tanıyıp ayırt edebilmesi, karşılıklı bildirişimsel etkinliklerde bulunması için gerekli olduğu gibi bildirişimde bulunduğu kişi ve ortamı doğru bir biçimde anlayabilmesi için gereklidir.

Bildirişimsel görev ve stratejiler, metin çözmeyi gerektirdiği için metin bilgisini önemli kılmaktadır. Dil öğrenen kişinin bildirişimsel görevleri yerine getirebilmesi metni tanımasıyla mümkündür. “Seçilen strateji çerçevesinde, görevin yerine getirilmesi (ya da görevden kaçınmayı, ertelemeyi, değiştirmeyi) bir dil etkinliği ve metin işlemeyi (dolabı sökmek için gerekli talimatı okumak, bir telefon görüşmesi yapmak gibi) kapsayabilir. Bunun gibi, başka bir dilden bir metni çevirmek (=görev) zorunda olan bir öğrenci, metnin daha önce çevirisinin olup olmadığını araştırabilir ya da sınıf arkadaşlarına ne yaptıklarını sorabilir... Burada gösterilen tüm durumlar için bir dil etkinliği ve bir metnin işlenmesi gereklidir (AOÖÇ, 2012: 23).

Ders kitaplarının genel olarak dikkat edilmesi gereken hususlarından birisi de kitabın kullanım dilinin tek yönlü olmamasıdır. Dil, sadece isteklerimizi ve temel ihtiyaçların iletebileceği ve sadece günlük hayatta kullanılan bir iletişim aracı değildir. Yabancı dilde eğitim alınmasının ve dil öğrenim gerekliliği buna hayatın hangi alanlarında ihtiyaç duyulduğuyla ilgili olarak değişir. Nitekim yabancı dilde kullanım alanlarına göre AOÖÇ (2012: 50) dili kişisel, kamusal, mesleki ve eğitim alanında olmak üzere dört kategoride gruplamıştır:

- *Kişisel* alan, her bireyin ailesi ve arkadaşları ile yaşadığı, okuma, günlük yazma, hobiler gibi özel uğraşlarını gerçekleştirdiği alandır.
- *Kamusal* alan, bireyin bir kamu ya da kamu kuruluşunun üyesi olarak çeşitli amaçlar doğrultusunda hareket ettiği ve etkileşim içinde bulunduğu alandır.
- *Mesleki* alan, bireyin çalıştığı alandır.

- *Eğitim alanı*, bireyin özellikle bir eğitim kurumu çerçevesinde (başka yerlerde de olabilir) dñzenli eğitim aldığı alanıdır.

Buna gñre ders kitapları da belli metinlere daha çok yer vermesi gerektiğinin bilincinde olarak dilin kullanım alanlarıyla çeşitlilik gñsterecek şekilde metinleri tercih eder. AOÖÇ'ye (2012: 51) gñre dilin kişisel, kamusal, mesleki ve eğitim alanlarında kullanılacak metinler şu şekilde verilmiştir:

Tablo 6: Dış Kullanım Bağlamı: Anlatım Kategorileri

<i>Alan</i>	<i>Metinler</i>
Özel	<ul style="list-style-type: none"> • Teleteks • Garantiler • Terfiler • Kılavuzlar • Romanlar • Dergiler, gazeteler • Reklam malzemeleri • Broşürler • Özel mektuplar • Gñnderilmiř ve kayıt edilmiş konuşulmuş metinler
Kamusal	<ul style="list-style-type: none"> • Kamu duyuruları • Etiketler ve paketler • El kâğıtları • Duvar yazıları • Yolcu biletleri, yol planları • Afişler, yönetmelikler • Programlar • Kontratlar • Yemek listesi • Kutsama metinleri, vaazlar, ilahiler

Mesleki	<ul style="list-style-type: none"> • Ticari mektup • Rapor, bildiri • Güvenlik yönergesi • Kullanım kılavuzları ve el kitapları • Yönetmelikler • Reklam yazıları • Etiket ve afiş yazılar • İş yeri anlatımı • Levhalar • Kartvizitler vs.
Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • Asıl metinler (yukarıdaki gibi) • Öğretici kitaplar, okuma kitapları • Kaynak kitaplar • Tahta yazıları • Tepegözde metinler • Bilgisayar ekranındaki metin • Teleteks • Alıştırmalar • Gazete makaleleri • Özetler • Sözlükler

(Kaynak: Telc, **Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (Common European Framework of Reference for Languages, CEFR)** Frankfurt/Main, telc GmbH, 2012)

AOÖÇ’de dilin kullanım alanlarının belirtilmesi, dilin ders kitaplarında karşımıza çıktığı alanlar için de bir ipucu olmalıdır. Buna göre temel yaşam alanları metinlerde olabildiğince eşit şekilde kullanılarak öğrenen kişi için işlevsel olmalıdır. Bununla ilgili temel yaşam alanları Güzel ve Barın (2013: 69, 70, 71) tarafından aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

Tablo 7: Kişisel Alan

Kişisel Alan		
Mekânlar	Kurumlar	Kişiler
Yuva: Ev	Aile	(Büyük) Anne/Baba
Odalar	Sosyal ağ örgüsü	Evlatlar
Bahçe sahip olma		Kardeşler
Aile		Teyzeler
Arkadaşlar		Amcalar
Yabancılar		Yeğenler/kuzenler
Yer sahibi olmak		Kayınlar
Yurt		Eşler
Otel		Yakın dostlar
Kırsal alan		Arkadaşlar
Deniz kıyısı		Tanıdıklar

(Kaynak: Güzel, Abdullah ve Barın, Erol, **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013)

Yabancı dil eğitiminin daha çok ilk safhalarında görülen ve kullanılan kişisel alanda geçen mekânlar, kurumlar ve kişiler Tablo 7'deki gibi gösterilmiştir.

Tablo 8: Kamusal Alan

Kamusal Alan		
Mekânlar	Kurumlar	Kişiler
Kamu alanları: sokak, meydan, park	Kamu yetkilileri	Kamu üyesi
Kamu taşıtı	Siyasi organlar	Yetkililer
Dükkânlar	Kanun	Dükkân personeli
(Süper) marketler	Halk sağlığı	Polis
	Hizmet kulüpleri	Asker

Hastaneler	Toplumlar	Güvenlik
Muayenehaneler	Siyasi partiler	Şoförler
Klinikler	Mezhepler	Biletçiler
Spor stadyumları		Yolcular
Sahalar		Oyuncular
Salonlar		Hayranlar
Tiyatro		Seyirciler
Sinema		Artistler
Eğlence		İzleyiciler
		Garsonlar
		Resepsiyon memurları

(Kaynak: Güzel, Abdullah ve Barın, Erol, **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013)

Yabancı dil eğitiminde karşılaşılan ve üzerinde durulması gereken günlük hayatı olduğu gibi taşıyan kamusal alandır. Kamusal alan hayatın hemen her yerinde kendini gösterdiği için ders kitaplarında gereken şekilde yer verilmesi gerekli olan bir yaşam alanı olarak Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 9: Mesleki Alan

Mesleki Alan		
Mekânlar	Kurumlar	Kişiler
Ofisler	Firmalar	İşverenler/işçiler
Fabrikalar	Çok uluslu şirketler	Yöneticiler
Atölyeler	Ulusallaşmış kurumlar	Meslektaşlar
Limanlar	Sendikalar	Alt derecedeki mesai arkadaşları
Demiryolları		İş arkadaşları
Çiftlikler		Müvekkiller
Hava limanları		Müşteriler
Mağazalar, dükkânlar		

Hizmet kurumları		Resepsiyon memurları
Oteller		Sekreterler
Sivil hizmetler		Temizlik işçileri

(Kaynak: Güzel, Abdullah ve Barın, Erol, **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013)

Yabancı dil öğreniminde bir sonraki düzeye geçtikçe karşılaşılmaya başlayan mesleki alan mekânlar, kurumlar ve kişiler açısından bakıldığında Tablo 9'daki gibi gösterilmiştir.

Tablo 10: Eğitsel Alan

Eğitsel Alan		
Mekânlar	Kurumlar	Kişiler
Okullar: okul salonu, sınıflar, oyun alanı	Okul	Sınıf öğretmenleri
Spor sahaları, koridorlar	Lise	Eğitim elemanları
Liseler	Üniversite	Hizmetler
Üniversiteler	Eğitim toplulukları	Asistan elemanlar
Ders amfileri	Uzman kurumlar	Ebeveynler
Seminer salonları	Yetişkin eğitim kurumları	Sınıf arkadaşları
Öğrenci yurtları		Profesörler, okutmanlar
Laboratuvarlar		Akademi üyesi öğrenciler
Kantin		Kütüphane ve laboratuvar elemanları
		Temizlik görevlileri

(Kaynak: Güzel, Abdullah ve Barın, Erol, **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013)

Tablo 10'daki gibi gösterilen eğitsel alan, günlük hayatta önemli bir yerde olduğu gerçeğini, ders kitaplarında da yeteri kadar var olması gerektiğiyle dikkat çekmektedir.

3. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS KİTAPLARININ METİN SEÇİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ders Kitabı

Yabancı dil olarak Türkçe öğretim ders kitaplarında öğrencilerin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerine hitap eden, sosyal hayat ve gündelik yaşamla olan bağıını sürdüren, Türk kültür ve özelliklerini yansıtan, üsluptan kopmayan ele alınan metinlerin yeri çok önemlidir. Bu anlamda yabancı bir dilin öğretimi için seçilen kitapta öğrencilerin gramer yapılarını öğrenmelerinin yanı sıra bunları günlük hayatta dört beceriye aktararak metinler, diyaloglar ve alıştırmalar üzerinden görmeleri onların dil ile aralarındaki iletişimin kopmasını engelleyecektir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ve hazırlanacak kitaplarda seçeceğimiz metinlerin hem kültürümüzü yansıtası hem de Türkçe öğrenenlere vermek istediğimiz bilgileri içermesine dikkat edilmelidir (Demir & Açık, 2011: 57).

Yabancı dil olarak Türkçe öğreten ders kitaplarına bakıldığında birbirinden farklı şekilde ve tarzda bulmak mümkündür. Birbirinden yöntem olarak değişen kitaplar bulunsa da temel olarak Türkçenin öğretim ilkelerinde uzaklaşmadan yapıları öğrenciye vermektir. Ders kitapları incelenirken dikkat edilmesi gereken özellikler;

- a) “öğrenci odaklı öğretim,
- b) bilgiyi beceriye dönüştürme,
- c) konu ve tür bilgileri,
- d) konu/içerik,
- e) dil/anlatım,
- f) değerlendirme sorularıdır” (Ceyhan & Yiğit, 2004: 155-158).

3.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ders Kitaplarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Bu bölümde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan, üniversitelere bağlı Türkçe öğretim merkezleri ve bağlı oldukları bölümler tarafından hazırlanan ders kitapları tanıtılacak ve söz konusu ders kitaplarında bulunan metinler türüne, iletişim konumuna, kullanım alanına, özgünlüğüne ve sayfa sayısına göre sınıflandırılacaktır. Sınıflandırma için incelenecek olan kitaplarda doküman tarama yöntemi kullanılacaktır. Bu bölümde incelenecek olan kitaplar sırası ile İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi tarafından hazırlanan ‘İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi TÖMER tarafından hazırlanan ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’, Dokuz Eylül Üniversitesi – DEDAM(Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) tarafından hazırlanan ‘İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’ ve Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından hazırlanan ‘Gazi Üniversitesi Tömer Türkçe Ders Kitapları’dır.

Doküman incelemesi (analizi)³yöntemi ile incelenen ders kitapları için esas alınan bir diğer sınıflama şekli dilin kullanım alanlarıdır. Buna göre AOÖÇ’de özel olarak adlandırılan alan bir diğer şekliyle kişisel alan olarak ele alabileceğimiz, daha çok günlük ve kişiler arası ilişkileri yansıtan bir yaşam alanı olarak mekânları, kurumları ve kişileri daha ayrıntılı ve belirgin ele alması nedeniyle Güzel ve Barın’ın (2013) yukarıda yapmış olduğu sınıflandırma model olarak alınacaktır.

İncelenen metinlerde aşağıdaki sorulardan yola çıkılarak sınıflandırma yoluna gidilmiştir:

- a. Metnin adı.
- b. Metinlerin kullanmalık mı kurmaca mı olduğu.
- c. Metin türü.

---

³ “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217)

- d. Metinlerdeki dilin kullanım alanları.
- e. Metinlerin özel mi özgün mü olduğu.
- f. Metnin sayfa sayısı.

Metinlerin iletişim konumu açısından kullanmalık mı yoksa kurmaca olduğu ile ilgili sınıflandırmada, Erkul (2007)'un yapmış olduğu gruplama model alınmıştır. Sınıflandırma yapılırken ele alınan bir diğer ölçüt de AOÖÇ'de (2012: 146) belirtilen metinlerin özel veya özgün metin tanımlarıdır.

Bu çalışmada, yukarıda belirtilmiş olan yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının sadece okuma becerileri kısmında bulunan metinler incelenmeye çalışılmıştır.

3.3. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi

İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi tarafından Avrupa Konseyi'nin Ortak Avrupa Çerçevesi (Common European Framework) ölçütlerine göre düzenlenmiştir (http://dilmerkezi.istanbul.edu.tr/?page_id=6249). Ortak Avrupa Çerçevesine göre hazırlanan İstanbul Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti A1-A2 (Temel), B1-B2 (Orta), C1/+ (İleri) olmak üzere beş kitaptan oluşmaktadır. Her kitap içinde altı ünite bulunmaktadır.

3.3.1. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabı incelendiğinde okuma becerileri içinde 13 metin bulunmaktadır. Bu metinler özgünlük açısından incelendiğinde hepsinin özel metin ve kullanmalık metin olduğu görülmektedir. Ders kitabında bulunan metinlerin türü, iletişim konumu, kullanım alanı, özgünlüğü ve sayfa sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 11: İstanbul Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Okul	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	22
Neredesin?	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	31
Bir Günüm	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	39
Sosyal Gruplar	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	43
Hafta Sonu Ne Yapıyorsun?	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	46
Benim Ailem	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	52
Benim Sınıfım	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	56
Sevgili Ailem	Mektup	Kullanmalık	Kişisel	Özel	59
Ne Zaman?	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	68
Bayramlar	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	72
Akrabalarım	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	82
Benim Mahallem	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	87
Hastayım	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	91

Tablo 11’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında 8 tanıtım metni, 4 diyalog metni ve 1 mektup kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 2 metin eğitsel, 7 metin kamusal ve 4 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.3.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2 incelendiğinde okuma becerileri içinde 18 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 5 tanesi özgün, 13 tanesi özel

metindir. Bununla birlikte bu metinlerden 4 tanesi kurmaca olup 14 tanesi kullanmalık metinlerdir.

Tablo 12: İstanbul Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Şiş Kebap Yapalım	Yemek tarifi	Kullanmalık	Kişisel	Özel	9
Yemek Siparişi	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	12
Dünyada İlkler	Bilimsel metin ⁴	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	24
Dün Neler Yaptın?	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	27
Sağlık İçin Daha Çok Balık Tüketin!	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	31
Oğluma Mektup	Mektup	Kullanmalık	Kişisel	Özel	38
Avrupa Turu	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	42
Piknikte	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	45
Yeni Komşu	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	52
Rüya	Fıkra	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	55
Keloğlan ve Sihirli Tas	Masal	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	56

⁴ Bilimsel metin, araştırmaların sonuçlarını ortaya koyan, objektif, kısa metinler (<http://www.turkedebiyati.org/bilimsel-metinler.html>, (Çevrimiçi), e.t.19.05.2016) için kullanılan bir terimdir.

Eşğin Sözü	Fıkra	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	60
Doğa Olayları	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	69
Alışkanlıklarımız ve Hobilerimiz	Deneme	Kullanmalık	Kişisel	Özel	72
Çalığışu	Roman	Kurmaca	Kişisel	Özgün	75
İş İlanı	Diyalog	Kullanmalık	Mesleki	Özel	83
Otelde	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	86
Yağmurlu Bir Günde İstanbul'da Neler Yapabilirsiniz?	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	89

Tablo 12'de görüldüğü üzere, metin türleri açısından bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabında 1 tanıtım metni, 1 yemek tarifi metni, 7 diyalog, 3 bilimsel metin, 1 mektup, 2 fıkra, 1 masal, 1 deneme ve 1 roman kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 7 metin eğitsel, 4 metin kamusal, 6 metin kişisel ve 1 metin mesleki alanda geçmektedir.

3.3.3. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1 incelendiğinde okuma becerileri içinde toplam 18 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 14 tanesi özgün, 4 tanesi özel metindir. Ayrıca 17 metin kullanmalık iken 1 metin kurmacadır.

Tablo 13: İstanbul Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Nasıl Bir Ev Arıyorsunuz?	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	9
Nereye Gideceğiz?	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	12
İçimdeki Türkiyem	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	16
İş Hayatındaki Roller	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	25
Yoğurdun Steve Jobs'u	Röportaj	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	29
Meslek Seçimi	Bilimsel metin	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	32
Sağlığın Anahtarı	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	40
Yüz Yaşında Hâlâ Dinç	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	43
Kristal Tedavileri	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	46
Herkes Aynı Şekilde Mi Öğrenir?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	54-55
Türkçe Algılamada Beyni Zorluyor	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	58
Vazgeçmek İçin Çok Erken	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	61

“Mesela” Oynayalım Mı?	Deneme	Kurmaca	Kişisel	Özgün	68
Pişmanlıklarınızdan Kurtulun	Köşe yazısı	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	72
Murphy Kanunları	Özdeyiş	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	77
Öğrenci Evi	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	85
Türk Aile Yapısı	Bilimsel metin	Kullanmalık	Kişisel	Özel	88-89
Komşuluk Ölüyor	Deneme	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	94

Tablo 13’te görüldüğü üzere, metin türleri açısından bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabında 2 diyalog, 2 anı, 1 röportaj, 7 bilimsel metin, 1 köşe yazısı, 1 özdeyiş ve 4 deneme kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 6 metin eğitsel, 3 metin kamusal, 7 metin kişisel ve 2 metin mesleki alanda geçmektedir.

3.3.4. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabı incelendiğinde okuma becerileri içinde toplam 18 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 14 tanesi özgün metin olup 4 tanesi özel metindir. Ayrıca 17 tane kullanmalık metin bulunurken 1 tane kurmaca metne rastlanmıştır.

Tablo 14: İstanbul Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Bavul Hazırlama Sanatı	Talimat	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	8-9
Turizmde Çek-Yat Yöntemi	Makale	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	13
Meryem Ana'nın Evi	Gezi Yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	16
Çocukluğumdan Bugüne Teknoloji	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	25
Günümüzde İletişim	Makale	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	30
Günümüz Ulaşım Araçları	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	34
Kişilik ve Karakter	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	45
Renklerin İnsan Psikolojisine Etkisi	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	48-49
Duyusal Zeka (EQ)	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	53
Moda Nedir, Ne Değildir?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	60
Kalıcı Moda Var Mı?	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	63
Dikkat! Giysileriniz Konuşuyor!	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	67
Peri Bacaları	Tanıtım	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	74

Tac Mahal	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	78
İlginç İcatlar	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	82-83
İnsan Vücutuyla İlgili Bilmediklerimiz	Bilimsel Metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	91
Başarabilmek	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	96
Bunları Biliyor Musunuz?	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	101

Tablo 14’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabında 1 talimat, 2 makale, 1 gezi yazısı, 1 sohbet, 5 tanıtım, 5 bilimsel metin, 1 haber metni ve 2 deneme kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 10 metin eğitsel, 5 metin kamusal ve 3 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.3.5. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1/+ Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1\+ ders kitabı incelendiğinde okuma becerileri içinde toplam 36 metin bulunmaktadır. 32 metin özgün olup 4 metin özeldir. Ayrıca bu metinlerden 3 tanesi kurmaca, 33 tanesi kullanmalık metindir.

Tablo 15: İstanbul Yabancılar İçin C1\+ Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Saatin İcadı	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	10-11

24	Saat	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	16-17
Yetmiyorsa...						
Ünlü	Bilim	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	21-22
adamlarının						
Çocuklukları						
Aşkın Kimyası		Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	32-33
Ünlü Âşıklar ve Aşk Mektupları		Mektup	Kurmaca	Kişisel	Özgün	38
Aşkın Sırrı		Hikâye	Kurmaca	Kişisel	Özgün	41-42
Büyük İkramiyeyi Kazanıp Sonra Kaybedenler		Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	50-51
Satranç ve Tavla		Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	55-56
Elmas Gerdanlık		Hikâye	Kurmaca	Kamusal	Özgün	58-59
Arzuhâlden Dilekçeye		Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	66
İş Görüşmelerinde İşverenler Nelere Dikkat Eder?		Sohbet	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	69
Fatih Sultan Mehmet Mahkemedede		Anı	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	72
Lumiere Kardeşler		Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	80-81
Susuz Yaz		Röportaj	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	85-86

Yabancı Ülkelerde Yayınlanan Türk Dizileri	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	90-91
Bilgi ve Bilgelik	Felsefi metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	100- 101
Bilgi Teknolojisi	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	104
Bilgi Toplumu ve Üniversiteler	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	108
Sanat Nedir?	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	116
Sanat Türleri	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	120- 121
Türk Süsleme Sanatları	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	123
Suç Nedir?	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	130- 131
Adalet Nedir?	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	133
Esaretin Bedeli	Film tanıtımı	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	136- 137
Mizah Her Kapıyı Açar	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	144- 145
Mizah Türleri	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	148- 149
Hasan Kaçan	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	152

Dünden Bugüne “Para”	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	161
Türkiye’de Enflasyonun Tarihsel Gelişimi	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	166
Öğrenciler İçin Tasarruf Yöntemi	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	170
Dünyamız	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	178
Küresel Isınma Nedir?	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	181
Dünya’dan Mars’a	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	185
Gençlerin Medya Tüketimi	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	192- 193
Mert’in İletişim Serüveni	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	197- 198
İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığı	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	202- 203

Tablo 15’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1/+ Ders Kitabında 3 bilimsel metin, 5 haber metni, 1 diyalog, 3 biyografi metni, 11 makale, 2 hikâye, 1 mektup, 3 deneme, 2 tanıtım metni, 1 film tanıtımı, 1 felsefî metin, 1 röportaj, 1 anı ve 1 sohbet kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 28 metin eğitsel, 5 metin kamusal, 2 metin kişisel ve 1 metin meslekî alanda geçmektedir.

3.3.6. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi

İstanbul Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinler başlangıç seviyesinde yoğun olarak özel metin ve kullanmalık metni tercih etmiştir. Bu şekilde kelimelerin sözlükteki ilk anlamı ile edebi olmayan, gündelik bir dilin kullanımı ile Türkçe öğreniminin günlük hayata uygun olmasını amaç edinmiştir. A2 seviyesinden itibaren ise artık yavaş yavaş kurmaca metin türü ile edebi metinlere de yer vermeye başlamış olup aynı zamanda özgün metinlerden de yararlanılmaya başlanmıştır. Böylece Türkçe öğreniminin ilk eşiğinden sonra A2 seviyesi ile birlikte metinlerdeki dilin kullanım çeşitliliği ve üslubu da değişmeye başlamış; öğrencinin günlük hayatta okuyabileceği özgün metinler karşısına çıkmaya başlamıştır. Metin çeşitliliğinin C1 düzeyine kadar artması ve değişiklik göstermesi Türkçe öğrenimi için öğrenen kişiye dilin hangi alanlarda çeşitlilik içinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte metinlerin orijinalliği açısından C1 seviyesine doğru özgün metin kullanımı da artış göstermiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders kitaplarında kullanılan özgün metinlerin kaynakçalarının verilmesinde bazı noksanlıklar bulunmaktadır. Alıntılanan ve üzerinde değişikliğe gidilerek düzeylere göre adapte edilen özgün metinlerin kaynakçada belirtilmesine daha çok özen gösterilmelidir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında becerilerin ayrıca sınıflandırılarak ayrı bir başlık altında vurgulanması ve her beceri için ayrıca çalışılması, becerileri birbirinden ayırmak ve gerektiğinde beceriler arası bağlantılar kurmak için elverişlidir. Okuma metinlerinin okuma becerileri altında özellikle belirtilmesi, öğrencinin okuma hazırlığına başlarken kendisini buna hazırlaması ve hangi noktada bulunduğunu görmesi açısından kolaylık sağlamaktadır.

Genel olarak İstanbul Yabancılar İçin Türkçe serisinde kullanmalık metin sayısının daha fazla olması, bilgi verici metinler ile sözlük anlamının ilk manası ile kullanılan metinler topluluğunun Türkçe öğretiminde daha fazla yer aldığını göstermektedir.

3.4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi

Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi TÖMER'in çalışmaları ile oluşturulmuş olan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim seti, kullanıcılarını ve öğretmenlerini, Avrupa Konseyi'nin Ortak Avrupa Çerçevesi (Common European Framework) ile belirlenen düzeylere ulaşmayı hedeflemektedirler (<http://www.tomer.ankara.edu.tr/tr/sayfa/89/hitit-seti>).

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti Yeni Hitit 1 Temel (A1-A2), Yeni Hitit 2 Orta (B1), Yeni Hitit 3 Yüksek (B2-C1) olmak üzere üç kitaptan oluşmaktadır. Her kitap 12 üniteden oluşmaktadır.

3.4.1. Yeni Hitit 1 Temel Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Yeni Hitit 1 Temel Türkçe ders kitabında 46 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 3 tanesi özgün, 43 tanesi özel metindir. Ayrıca 2 metin kurmaca, 44 kullanmalık metin kullanmalıktır.

Tablo 16: Yeni Hitit Temel 1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Manavda	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	16
Şehir Uyanıyor	Hazırlıksız Konuşma Metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	24
Hobiler	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	26
Cumartesi Planı	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	30
Aile Fotoğrafı	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	32
Köyde ve Şehirde Hayat	Otobiyografi	Kullanmalık	Kişisel	Özel	39

Başkentler	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	40
İstanbul	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	42
Bayan Taksici	Röportaj	Kullanmalık	Kamusal	Özel	47
Yıldız Kenter	Otobiyografi	Kullanmalık	Kişisel	Özel	48
Geçmişten Günümüze	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	53
Gıda Alışverişinde	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	58
Çınar Restoran	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	60
Nasıl Alışveriş Yapıyoruz?	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	63
Mutfak Kültürleri ve Sağlığımız	Köşe Yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	64
Kaliteli Bir Hayat İçin 10 Emir	Köşe Yazısı	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	66
Dilekler ve Şikâyetler	Dilekçe	Kullanmalık	Kamusal	Özel	71
Televizyonum Bozuk	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	76
Büyük Ödül	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	80
İdoller, Hevesler	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	86
Burçlar	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	87
20. Yüzyılın Ortalarından 2000'li	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	90

Yıllara Ait Tahminler					
Nergis	Efsane	Kurmaca	Eğitsel	Özel	93
Ah Tamara!	Efsane	Kurmaca	Eğitsel	Özel	95
Dedikodu İçin En Uygun Zaman	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	98
İster İnan İster İnanma	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	99
Kapadokya	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	100
Gazete İlanları	İlan	Kullanmalık	Kamusal	Özel	102
Dünyada Yılbaşı Kutlamaları	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	107
Hangisi Söyler?	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	108
Erkek Dadılar	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	109
Kadınlar ve Erkekler	Deneme	Kullanmalık	Kişisel	Özel	111
70'li Yıllardan Küçük Detaylar	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	115
Tam Haberlik Bunlar	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	118
Haber Mi İnsan Mı?	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	120
Dünya Umurunda Değil	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	122
Sağlıklı Olmak	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	128

Basit Ama Etkili Doğal Maskeler	Yemek tarifi	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	130
Spor Yapalım	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	131
Kendimi İyi Hissetmiyorum	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	136
Bir Röportaj	Röportaj	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	142
Stressiz Bir Tatil	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	143
Gemi Seyahati	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	144
Rezervasyonunuz Tamam	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	147
Stressiz Bir Tatil	Gezi yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	148
Tatil Sonrası	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	150

Tablo 16’da görüldüğü üzere, metin türleri açısından Yeni Hitit Temel 1 Türkçe Ders Kitabında 7 diyalog, 11 sohbet, 1 hazırlıksız konuşma metni, 1 gezi yazısı, 7 tanıtım, 2 röportaj, 2 otobiyografi, 1 yemek tarifi, 2 anı, 3 haber metni, 2 köşe yazısı, 1 deneme, 1 dilekçe, 1 ilan, 2 efsane ve 1 bilimsel metin kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 10 metin eğitsel, 18 metin kamusal ve 18 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.4.2. Yeni Hitit 2 Orta Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Yeni Hitit 2 Orta Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin sayısı 51’dir. Bu metinlerden 17 tanesi özgün olup 34 tanesi özeldir. Ayrıca 3 metin kurmaca iken 48 metin kullanmalıktır.

Tablo 17: Yeni Hitit 2 Orta Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Gençler İşsizlikten, Patronlar “İşçi”sizlikten	Deneme	Kullanmalık	Mesleki	Özel	7
Pazartesi Sendromu	Köşe yazısı	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	10
İşkolik Olabilir Misiniz?	Sohbet	Kullanmalık	Mesleki	Özel	12
Ne Yapmam Gerek?	Tanıtım	Kullanmalık	Mesleki	Özel	13
Rahmi Koç’tan Konferans	Söyleşi	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	14
Sağlık ve Spor	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	19
İlk Sporlar	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	22
Sporun Altın Çocukları	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	24
Şampiyonluk Maçı	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	26
Kadın Fanatikler	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	28

Fanatizmin Sınırı Yok	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	29
Bir Kartal Masalı	Fabl	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	33
Hayatımda 'KEŞKE' Yok	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	34
Sizinle Niye Geldim ki...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	36
Hayal Dünyası	Hikâye	Kurmaca	Kişisel	Özgün	37
Hayal Et Olsun	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	38
Anadolu'da Giyim	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	45
Online Alışveriş	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	48
Trend Avcıları	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	48
Stil Sahibi Olmak	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	52
Burcuna Göre Giyim	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	53
Öğrenmeyi Öğrenmek	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	55
Erzurum'dan Harvard'a	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	61
Kendinizi Nasıl Geliştirebilirsiniz?	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	62
Bütün Kurslar Benim İçin	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	64

Sanat Nedir?	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	67
Kumdan İstanbul	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	70
Sanat Dört Duvara Sığmazsa	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	72
Anadolu Ateği	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	76
Tesadüfen Bulundular	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	79
Çocuk Gözüyle	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	84
Muhteşem Buluşlar	Köşe yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	86
Zihni Sınır 'Proce'leri	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	88
Nesilleri Birer Birer Tükeniyor	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	92
Tabiatla Geçen Çocukluğumuz	Anı	Kurmaca	Kişisel	Özgün	94
Küresel Isınma	Bilimsel metin	Kullanmalık	Kamusal	Özel	98
Doğa İçin Henüz Vakit Varken	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	101
Oscar	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	106
Sevdiğim Filmler	Film tanıtımı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	110

Mitler	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	114
Eros'un Aşkı	Efsane	Kurmaca	Eğitsel	Özel	116
Binlerce Hurafe	Efsane	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	118
Anadolu'nun Sırları	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	122
Titanic Neden Battı?	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	125
Ah Nerede O Eski Bayramlar	Köşe yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	128
Yılın En Şahane Günü	Deneme	Kullanmalık	Kişisel	Özel	134
Hayatlarımız ve Standartlar	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	142
Marjinal Olmak İçin Yaşamadım	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	144
Kim Akıllı, Kim Deli	Köşe yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	145
Büyük Ada'da Bir Yalnız Adam: Ergüder Yoldaş	Biyografi	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	146
Sadece Şort ve Doğanın Dostluğunu Giyinen Adam	Biyografi	Kullanmalık	Kamusal	Özel	149

Tablo 17’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından Yeni Hitit 2 Orta Türkçe Ders Kitabında 6 deneme, 5 biyografi, 4 köşe yazısı, 9 sohbet, 11 tanıtım, 2 efsane, 1 söyleşi, 1 film tanıtım, 4 bilimsel metin, 3 haber metni, 2 anı, 1 hikâye, 1 diyalog ve 1 fabl kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 20 metin eğitsel, 13 metin kamusal, 13 metin kişisel ve 4 metin meslekî alanda geçmektedir.

3.4.3. Yeni Hitit 3 Yüksek Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Yeni Hitit 3 Yüksek Türkçe Ders Kitabında toplam 43 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 21 tanesi özgün olup 22 tanesi özeldir. Ayrıca 7 metin kurmaca iken 36 metin kullanmalıdır.

Tablo 18: Yeni Hitit 3 Yüksek Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Şimdiki Çocuklar Harika	Mektup	Kurmaca	Kişisel	Özgün	10
Üçüncü Şahsın Şiiri	Şiir	Kurmaca	Kişisel	Özgün	13
Beyaz Gemi	Roman	Kurmaca	Kişisel	Özgün	14
Japonya'nın Şiir Geleneği: Haiku	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	16
Gençlik Böyledir İşte	Şiir	Kurmaca	Kişisel	Özgün	18

Gencim, Çabuk Silerim	Günlük	Kullanmalık	Kişisel	Özel	21
Aşk mı? İhanet mi?	Deneme	Kurmaca	Kişisel	Özgün	22
Büyüme mi? Yaşlanma mı?	Deneme	Kurmaca	Kişisel	Özgün	26
İhtiyat Delikanlı	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	28
Korkudan Fobiye	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	32
Aşk mı? Tutku mu?	Deneme	Kullanmalık	Kişisel	Özel	34
...	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	40
Yemek İsimleri Üzerine	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	44
İskoçya Denince Akla...	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	52
Ah Bir Zengin Olsam	Sohbet	Kurmaca	Kişisel	Özel	57
Lüksün Sınırı Yok	Deneme	Kullanmalık	Kişisel	Özel	58
Zengin Olmanın 15 Püf Noktası	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	60
Parayla Mutluluk Olur Mu?	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	62

İkinci Dilim Türkçe	Söyleşi	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	68
Bedenin Söyledikleri	Makale	Kullanmalık	Kamusal	Özel	72
Yazalım mı? Konuşalım mı?	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	74
Ben de Amerikan Delikanlısıyım	Röportaj	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	77
Mizahın Gücü	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	80
Yabancı Diller	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	84
Sessiz ve Derinden	Biyografi	Kullanmalık	Kamusal	Özel	86
En Miskin, En Komik Kedi	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	89
Müziğin Matematiği	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	91
Müzikle Tedavi	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	96
İsyân	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	98
Eski Türk Evlerinin Mimarisi	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	104
Trevi	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	108

Asos	Gezi yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	110
Mimaride Çevreci Tasarımlar	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	112-113
Televizyona Bağlı Hayatlar	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	116
İssız Bir Adaya Düşseniz	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	118
Televizyonda Yarış Var	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	124
Kadın ve Erkek Beyni Farklı mı?	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	129
Zekâ Bir İşe Yarar mı?	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	132
Çare Sizsiniz	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	134
Beyin Hakkındaki Gerçekler	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	137
Paralel Evrenler	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	140
Uzaya Gitmeden Önce Bilmeniz Gerekenler	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	144

Astrolojinin Doğuşu	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	148
---------------------	--------	-------------	---------	------	-----

Tablo 18’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından Yeni Hitit Yüksek 3 Türkçe Ders Kitabında 1 mektup, 2 şiir, 8 makale, 1 roman, 1 diyalog, 1 günlük, 3 haber metni, 8 deneme, 2 bilimsel metin, 1 anı, 6 sohbet, 5 tanıtım, 1 biyografi, 1 röportaj, 1 söyleşi ve 1 gezi yazısı kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 22 metin eğitsel, 8 metin kamusal ve 13 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.4.4. Yeni Hitit Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi

Yeni Hitit Türkçe Ders Kitapları Temel, Orta ve Yüksek Düzey olarak adlandırılarak A1 ve A2’yi Temel Düzeyde, B1’i Orta Düzeyde, B2 ve C1’i Yüksek Düzeyde birleştirilmiştir. Bu yüzden, tek bir kitap içerisinde daha fazla metin ve daha fazla metin türü bulunmaktadır. Temel Düzeydeki kitapta, Orta ve Yüksek Düzeydeki kitaplara oranla daha fazla diyalog metin türü ile daha fazla kişisel alanda yer alan metinlere yer verilmiştir. Bununla birlikte düzey ilerledikçe kullanmalık metin sayısında ve metin türünde de artış görülmektedir.

Özgün metinlerin, metin ile birlikte orijinal halindeki gibi gösterilmesi (köşe yazıları, haber metinleri gibi) öğrenen kişi için okuduğu metne nasıl yaklaşması gerektiği açısından daha belirleyici olmuştur. Buna göre bir köşe yazısı yada orijinalinden alınmış bir haber metni okuduğunun farkında olan öğrencinin, metin türünü daha metne yaklaşmadan anlaması açısından göze çarpan bir faktör konumundadır.

3.5.İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi

Dokuz Eylül Üniversitesi – DEDAM (Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) tarafından hazırlanan bu set Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve

Programı (The Common European Framework of Reference for Languages) temel alınarak hazırlanmıştır (Dokuz Eylül Üniversitesi DEDAM, 2015).

İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları öğretim seti A1 (Temel Düzey), A2 (Temel Düzey), B1 (Orta Düzey), B2 (Orta Düzey), C1 (İleri Düzey) olmak üzere beş kitaptan oluşmaktadır. Her kitap sekiz üniteden oluşmaktadır.

3.5.1. İzmir Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İzmir Yabancılar İçin A1 Türkçe ders kitabında toplam 30 metin bulunmaktadır. Tüm metinler özel ve kullanmalık metinlerdir.

Tablo 19: İzmir Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	4
...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	11
...	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	22
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	25
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	28
İzmir Hayvanat Bahçesi	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	36
İlginç Sınıf	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	38
...	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	41
...	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	48
...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	51

...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	52
...	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	55
Bir Hafta	Günlük	Kullanmalık	Kişisel	Özel	57
Bu Cumartesi	Öykü	Kullanmalık	Kişisel	Özel	60
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	62
Kapadokya “Güzel Aklar Diyarı”	Gezi yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	63
Dün Biraz Hastaydım	Günlük	Kullanmalık	Kişisel	Özel	64
Benim Kıyafetlerim	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	68
...	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	70
Metin Hastanede	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	72
Kırık Ayak	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	73
...	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	74
Restoranda	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	79
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	81
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	84
...	Günlük	Kullanmalık	Kişisel	Özel	85
...	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	88
...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	91

...	Biyografi	Kullanmalık	Kişisel	Özel	97
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	99

Tablo 19’da görüldüğü üzere, metin türleri açısından İzmir Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında 14 diyalog, 1 biyografi, 9 tanıtım, 3 günlük, 1 anı, 1 öykü ve 1 gezi yazısı kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 2 metin eğitsel, 9 metin kamusal ve 19 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.5.2. İzmir Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İzmir Yabancılar İçin A2 Türkçe ders kitabında toplam 33 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 2 tanesi özgün metin iken 31 tanesi özel metindir. Metinlerden sadece 1 tanesi kurmacadır.

Tablo 20: İzmir Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	2
Bir Gün Alışverişte	Anı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	5
En Ucuz Marketi mi Arıyorsunuz?	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	6
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	8

...	Talimat	Kullanmalık	Kamusal	Özel	10
Alışveriş Bir İhtiyaç mı, Bağımlılık mı?	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	13
Plansız Tatillerimiz	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	16
Nesi Meşhur?	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	20
Türkiye’de Dört Mevsim Turizm	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	24
...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	27
Hastanede	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	28
Kadının Doktoru Değil, Kadın Doktoru	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	29
Mide Ağrım Geçti	Günlük	Kullanmalık	Kamusal	Özel	31
Başarısız Plan	Anı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	34
Hem İlaç Hem De Süt	Hikâye	Kullanmalık	Kamusal	Özel	36
Yeni Hayatım	Günlük	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	39
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	42
Yurtta Hava Durumu	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	44
...	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	46

Hayal Kurmak	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	48
Çok Ayıp	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	51
Rutin Ama Güzel	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	57
İyi Bir Öğrenci	Talimat	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	58
Japon Gelenekleri	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	60
Kapkara Deniz	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	66
Oturma Eylemi	Röportaj	Kullanmalık	Kamusal	Özel	72
Güzel Prenses ve Küçük Bezelye	Masal	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	78
Yüzücünün Bir Günü	Diyalog	Kullanmalık	Mesleki	Özel	80
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	89
Küçük Köpeğim	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	90
Galata Kulesi, Kız Kulesi	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	91
...	Reklam metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	92
...	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	94

Tablo 20’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından İzmir Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında 11 diyalog, 1 reklam, 4 anı, 6 tanıtım, 2 talimat, 1 masal, 1 röportaj, 2 haber metni, 1 sohbet, 1 deneme, 2 günlük ve 1 hikâye kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 6 metin eğitsel, 20 metin kamusal, 1 metin meslekî ve 6 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.5.3. İzmir Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İzmir Yabancılar İçin B1 Türkçe ders kitabında toplam 52 metin bulunmaktadır. 13 tane özgün, 39 tane özel metin bulunmaktadır. Ayrıca 2 kurmaca, 50 kullanmalık metin vardır.

Tablo 21: İzmir Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
...	Mektup	Kullanmalık	Kişisel	Özel	2
Değişen İzmir: Geçmişte Neresi Neydi, Nasıldı?	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	5
...	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	7
Adları Unutmak Doğamızda Var	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	8
İlginç Facebook Grupları	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	11
Unutma	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	14
İnsanların İhtiyaçları	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	17

Zorunluluklarınızdan Kurtulun, Mutlu Olun!	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	18
Depremden Nasıl Korunuruz?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	20
Bilirkişi	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	24
Güzin Abla	Köşe yazısı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	26
Yemeğe Misafir Var	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	28
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	29
Öneri Sistemleri	Tanıtım	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	31
Bağıışıklık İçin	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	38
Yüzme Kursunda	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	41
Çocuklar ve Spor	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	42
Hazır Gıdalar Sağlığımızı Tehdit mi Ediyor?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	44
Yiyecek ve İçecekler	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	47
Akdenizli Girit	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	49
Yaşarken	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	58
İş Hayatı	Sohbet	Kullanmalık	Mesleki	Özel	62

Sanal Sosyallik	Sohbet	Kullanmalik	Kamusal	Özel	69
Üniversiteye Başlayınca...	Sohbet	Kullanmalik	Eğitsel	Özgün	72
Özel Hayat Nedir?	Makale	Kullanmalik	Kamusal	Özgün	76
Özel Hayatta Başarı İçin Kişisel GZFT Analizinizi Yapın!	Makale	Kullanmalik	Kamusal	Özel	78
Yemek Yaparken	Talimat	Kullanmalik	Eğitsel	Özel	81
Salep Nedir? Nasıl Yapılır?	Yemek tarifi	Kullanmalik	Eğitsel	Özgün	82
Mutfakta Kim Var?	Tanıtım	Kullanmalik	Mesleki	Özel	84
Kurallar	Tanım	Kullanmalik	Kamusal	Özel	86
Dilekçe Nedir Nasıl Yazılır?	Dilekçe	Kullanmalik	Eğitsel	Özel	89
Motorlu Taşıtlar Yokken	Sohbet	Kullanmalik	Eğitsel	Özel	94
...	Deneme	Kullanmalik	Eğitsel	Özgün	100
Bugün Kendin İçin Ne Yaptın?	Sohbet	Kullanmalik	Kişisel	Özel	103
Eyvah Çocuklar Büyüdü!	Hikâye	Kurmaca	Kişisel	Özel	106
Yolculuktan Önce Bir Çift	Diyalog	Kullanmalik	Kişisel	Özel	108

Her Şeye Rağmen	Hikâye	Kurmaca	Kişisel	Özel	112-113
Mutluluk Oyunu	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	116
Yalnız Değiliz!	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	121
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	125
...	Mektup	Kullanmalık	Kişisel	Özel	128
Yöntem	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	134
Köpekbalıklarından Korunma Yöntemleri	Talimat	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	135
Geçen Yaz Ne Yaptığımı Biliyorum	Film tanıtımı	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	139
Reklamlarda Kullanılan Müziğin Etkisi	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	144
10 Dakikada Bembeyaz Dişler	Reklam metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	145
Şehir İçi Ulaşım	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	148
Türkiye'nin Batısından Doğusuna 39 Saat Tren Yolculuğu	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	152-153
Uçmadan Önce	Talimat	Kullanmalık	Kamusal	Özel	156

Mavi Yolculuk	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	160-161
Uzakların Serüveni	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	162-163
Motorlu Taşıtların Yasak Olduğu Yer: Büyükada	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	164

Tablo 21’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından İzmir Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında 2 mektup, 7 tanıtım, 6 bilimsel metin, 3 haber metni, 4 deneme, 3 talimat, 9 sohbet, 3 tanım, 5 diyalog, 2 makale, 2 hikâye, 1 köşe yazısı, 1 anı, 1 reklam metni, 1 film tanıtımı, 1 dilekçe ve 1 yemek tarifi kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 20 metin eğitsel, 17 metin kamusal, 3 metin meslekî ve 12 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.5.4. İzmir Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İzmir Yabancılar İçin B2 Türkçe ders kitabında 67 metin vardır. Bu metinlerden 31 tanesi özel metin iken 36 tanesi özgün metindir. Ayrıca 3 tane kurmaca metin bulunurken 64 metin kullanmalıktır.

Tablo 22: İzmir Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Zaman	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	2
Zaman Kavramı	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	3

Zamanın Önemi	Anı	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	6
Takvimler	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	8
Ekonomik Takvimler	Makale	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	10
Saatin İcadı	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	12
Jet Lag	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	14
Sınavda Zamanı İyi Kullanmak	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	20-21
Türkçede Zaman	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	22
...	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	27
Kardeş Şehir Kavramı	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	30
Tire'de Yapılacak 5 Şey	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	33-34
Doğa, Tarih ve Eğlencenin Muhteşem Buluşması	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	36
Şehirler Büyüdükçe Sorunlar da Büyüyor	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	38
Tarihi Dokusuyla ve Mimarisiyle	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	46

Planlanmış Dünya Şehirleri					
Her Şehrin Kendi Efsanesi Var...	Efsane	Kurmaca	Kamusal	Özgün	48-49
Atasözleri ve Şehirler	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	50
Çevreci Bina	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	56-57
...	Özdeyiş	Kullanmalık	Kamusal	Özel	58
Greenpeace	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	60
Küresel Isınma Nedir?	Tanım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	64
Küresel Isınma	Söyleşi	Kullanmalık	Kamusal	Özel	66
Atık Der	Röportaj	Kullanmalık	Kamusal	Özel	72
Çevre Mühendisliği Dergisi	Röportaj	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	78
Spor Hakkında	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	83
İyi Bir Sporcu Olabilmenin Anahtar Kelimeleri; Başarı, Hırs, Disiplin ve Sabırdır	Röportaj	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	88-89

Başarılı Bir Sporcu Olmak İçin Altın Kurallar	Talimat	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	91
Semih Saygıner	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	92
Spor Haberleri	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	94
Yamaç Paraşütü Pilotları'nın Uçuş Deneyimi Özeti	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	96-97
Olimpiyatlar Hakkında	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	100
Olimpiyatları Almak İçin	Talimat	Kullanmalık	Kamusal	Özel	102
Spora Başlamadan Önce	Talimat	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	104
Spor Yapmanın Faydaları	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	105
Spor Yaralanmaları	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	106-107
Aile	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	111
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	120
Arkadaşlık	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	122
Özlemek	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	125

...	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	128-129
Vahşi Hayvanlarla Muazzam Dostluklar Kurmuş İnsanlar	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	132-133
Komşuluk Ölmedi, Ayşe Teyze Yaşadı	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	134
Kent Kültüründe Komşuluk	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	138
...	Özdeyiş	Kurmaca	Kamusal	Özgün	141
Şans Nedir?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	142-143
Psikolog Profesör Wiseman'a Göre Şansın Dört İlkesi	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	144-145
Uğurlu Nesnelere	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	146
Uğur Böceğim Kayboldu	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	148
Sorunlarınız Forumu	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	152
Uğursuz Şeyler	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	155

Selin'in Şanslı Günü	Anı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	156
Dünyanın En Şanssız İnsanı	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	160
Dansın Tarihçesi	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	165
Hayat Dansa Benzer	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	166-167
Dans Etmek Bize Ne Kazandırır?	Haber metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	171
Dans ve Esneklik	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	172
Folklor ve Dans	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	174
Aytunç Bentürk ile Keyifli Bir Röportaj	Röportaj	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	178-179
Dans Kursuna Gidelim mi?	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	180
Hayvanlar Dans Eder mi?	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	184
Tuval	Masal	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	190
Heykel Nedir? Heykel Nasıl Yapılır?	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	192-193
Minyatür Şehirler	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	195

Safranbolu Evleri ve Mimari Özellikleri	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	196-197
Müzikte Notayı Kim Buldu?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	200-101
Derya ve Tuğçe	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	202
Televizyon Bağımlılığı	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	209

Tablo 22’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından İzmir Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında 15 tanım, 7 bilimsel metin, 2 anı, 14 tanıtım, 2 makale, 5 sohbet, 2 deneme, 1 efsane, 1 özdeyiş, 1 söyleşi, 4 röportaj, 3 talimat, 4 diyalog ve 6 haber metni kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 36 metin eğitsel, 23 metin kamusal, 1 metin meslekî ve 7 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.5.5. İzmir Yabancılar İçin Türkçe C1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

İzmir Yabancılar İçin C1 Türkçe ders kitabında 42 metin bulunmaktadır. Bu metinlerin 5 tanesi özel, 37 tanesi özgündür. Ayrıca 2 tane kurmaca, 40 tane kullanmalık metin bulunmaktadır.

Tablo 23: İzmir Yabancılar İçin C1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Dünya	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	2

Değişik Yerler Farklı Yaşamlar	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	6
Eskimolar	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	8
Hawai	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	12-13
Finlandiya'da Üç Gün	Gezi yazısı	Kurmaca	Kamusal	Özgün	14
Türkistan'ın Metropolü Taşkent	Gezi yazısı	Kurmaca	Kamusal	Özgün	16
Kutupların Göç Eden Kenti	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	18
En Çok Okuyan Ülke	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	19
2018 Dünya Kupası Çekilişleri Gerçekleştirildi	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	20
Kadına Şiddet Sadece Sizin Sorununuz Değil	Röportaj	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	21
Türkiye'nin Jeopolitik Konumu, Önemi, Özellikleri	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	23
Şiveleri Kullanarak Obezite ile Mücadele Başlatıldı	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	30

Beden Dilinin İletişime Etkisi	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	32
İzmir'in Sokak Lezzetleri	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	36
Eğitim	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	41
Kurumsal Başarıda Eğitimin Önemi	Deneme	Kullanmalık	Mesleki	Özgün	44
Başarı Ölçütleri	Deneme	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	46
Başarı Mutluluğa Neden Olur mu?	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	50-51
Okuma Alışkanlığı Kazanmanın 6 Yolu	Köşe yazısı	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	58
Bilmeceler	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	60
İyi Bir Yazar Olmak İçin	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	64
Dergilik ve Gazetecilik Arasındaki Ayrım	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	68
Hobi Deyip Geçmeyelim!	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	71
Kaykay	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özgün	76-77
CEO'ların Şaşırtan Haberleri	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	83

Hobileri İşleri Oldu	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	84
Hobi Oyunlarından Yapbozun Tarihi	Makale	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	86
İnsanın Doğa Üzerindeki Etkileri	Bilimsel metin	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	90
...	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	93
Doğal Afetler	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	94
Sümela Vadisi	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	97
Organik Tarım ve GDO	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	98
Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlar	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	100-101
Sosyal Medyanın Topluma Etkileri	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	104
Gazete	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	108
E-Posta Nasıl Yazılmalı?	Talimat	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	110
İnternette Aradığımız Bilgiler Ne Kadar Güvenli?	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	112
Reklamlar	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	114
Devrim Arabaları	Film tanıtımı	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	117

Berna Annelik Verdi	Laçin Molası	Söyleşi	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	119
Kalsiyum		Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özgün	122
Ankara mı Van mı?		Söyleşi	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	132

Tablo 23’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından İzmir Yabancılar İçin C1 Türkçe Ders Kitabında 7 bilimsel metin, 4 sohbet, 7 tanıtım, 2 gezi yazısı, 5 haber metni, 1 röportaj, 4 deneme, 4 tanıtım, 1 köşe yazısı, 2 makale, 1 diyalog, 1 talimat, 1 film tanıtımı ve 2 söyleşi kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 23 metin eğitsel, 15 metin kamusal, 1 metin meslekî ve 3 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.5.6. İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi

İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında A1 seviyesinden A2 seviyesine doğru yavaşça metin türleri konusunda çeşitlilik göstermeye başlamakla birlikte daha çok ağırlıklı olarak diyalog, tanıtım gibi metin türlerine yer vererek çoğunluğu özel oluşturulmuş metinleri tercih etmiştir. Bununla birlikte bu düzeyde görülen çoğu metinde başlık kullanılmamıştır. Başlık, her zaman metinden önce metinle ilgili olarak okuyucuya önemli ipucunu ve temayı haber verme niteliği taşır. Bu yüzden metinlerin her birinin, kısa diyaloglardan ibaret de olsa, başlıklandırılması önem taşımaktadır.

Dil becerilerinin sınıflandırılması konusunda İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları, okuma, dinleme, yazma, konuşma ve dilbilgisi olarak ayrıca başlıklandırılmamış; verilen etkinlik ve metinler bu başlıkların altında yer almamıştır. Bu durumun sağlanması halinde öğrenci metinlere ne şekilde yaklaşması gerektiğinin farkında olur (sadece okuma amaçlı mı, okurken dikkat etmesi gereken yerlerin sadece dilbilgisi yapılar olması mı, vs.). Bu sınıflandırılmanın gerçekleştirilmemesi,

metinlerin ‘okuma becerileri’ başlığı altına girememesi nedeniyle kitaplarda var olan metinler sayıca fazla görünmektedir.

3.6. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metinler Açısından İncelenmesi

Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından yayımlanan Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde belirtilen düzeylere uygun olarak hazırlanmıştır (Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe, 2014).

Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 (Temel Düzey), A2 (Temel Düzey), B1 (Orta Düzey), B2 (Orta Düzey) ve C1 (İleri Düzey) olmak üzere beş kitaptan oluşmaktadır. Her kitap beş üniteden oluşmaktadır.

3.6.1. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Gazi Üniversitesi Tömer A1 Türkçe ders kitabında 21 tane okuma metni bulunmaktadır. Bu metinlerin hepsi özeldir. Ayrıca 1 kurmaca ve 20 kullanmalık metin bulunmaktadır.

Tablo 24: Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Ben Kimim?	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	10
O Nasıl Biri?	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	14
Evim ve Çevrem	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	18
Hayat Nasıl Gidiyor?	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	26

Tadı Damağımda	Diyalog	Kullanmalık	Mesleki	Özel	32
Öğrenciler Alışverişte	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	36
Ben Çok Hastayım	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	40
Otogarda	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	46
Uyarılar	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	50-51
Cadde ve Sokaklar	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	52
İçinde Ne Var?	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	56
Sevgili Günlük!	Günlük	Kurmaca	Kişisel	Özel	62
Kahve Molası	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	70
Yeni Tarife	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	74
Şaka	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	78
Anıtkabir Ziyareti	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	82
Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	86
Kapadokya Yolu	Gezi yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	90
Çok Yaşa!	Anı	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	100
Mesajınız Var!	Not	Kullanmalık	Kamusal	Özel	104

Güzel Bir Günün Sonunda	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	108
-------------------------	---------	-------------	---------	------	-----

Tablo 24’te görüldüğü üzere, metin türleri açısından Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin A1 Türkçe Ders Kitabında 5 tanıtım, 12 diyalog, 1 günlük, 1 gezi yazısı, 1 anı ve 1 not kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 2 metin eğitsel, 10 metin kamusal, 1 metin meslekî ve 8 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.6.2. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Gazi Üniversitesi Tömer A2 Türkçe ders kitabında 20 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 2 tanesi özgün, 18 tanesi özel metindir. Ayrıca tüm metinler kullanmalıktır.

Tablo 25: Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Haberler	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	4
İhsan Oktay Anar’ın Son Kitabı Çıktı!	Kitap tanıtımı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	8
Hava Durumu	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	12
Bir Köşe Yazısı	Köşe yazısı	Kullanmalık	Kamusal	Özgün	16

Mektubunuz Var!	Mektup	Kullanmalık	Kişisel	Özel	22
Kargonuz Var!	Not	Kullanmalık	Kamusal	Özel	26
Çömlekçilik Kursu	Tanıtım	Kullanmalık	Kişisel	Özel	30
Sudaki Resimler	Anı	Kullanmalık	Kişisel	Özel	34
Küçük Bilim İnsanları	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	40
Ehliyetsiz Kimse Kalmasın!	İlan	Kullanmalık	Kamusal	Özel	44
Gezelim, Görelim!	Program metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	48
En İyi Arkadaşım Evleniyor!	Hikâye	Kullanmalık	Kamusal	Özel	52
Görüntülü Telefon Görüşmesi	Hikâye	Kullanmalık	Kişisel	Özel	58
Film Başlıyor	Diyalog	Kullanmalık	Kişisel	Özel	62
E-posta Hesabım	Hikâye	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	66
Bu Nasıl Çalışır?	Diyalog	Kullanmalık	Kamusal	Özel	70

Sabiha Gökçen	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	76
Uzun Ömrün Sırları	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	80
Üniversiteye İlk Adım	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	84
Yedigöller	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	88

Tablo 25’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında 2 haber metni, 1 kitap tanıtım metni, 1 köşe yazısı, 1 mektup, 1 not, 4 tanıtım, 1 anı, 1 ilan, 1 program metni, 3 hikâye, 3 diyalog ve 1 sohbet kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 4 metin eğitsel, 11 metin kamusal ve 5 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.6.3. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Gazi Üniversitesi Tömer B1 Türkçe ders kitabında 20 metin bulunmaktadır. Bu metinlerden 3 tanesi özgün, 17 tanesi özel metindir. Ayrıca bu metinlerin 6 tanesi kurmaca metin iken 14 metin kullanmalıktır.

Tablo 26: Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Ünlü Olmak Çok Kolay (!)	Sohbet	Kullanmalık	Kamusal	Özel	4
Sanal Âlem	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	8
Kitabın Hikâyesi	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	12

Batıl İnanç	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	16
Stresle Baş Etmenin Yolları	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	22
Yeteneklerini Keşfet!	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	26
Bir Kilimi Okumak!	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	30
Ekonomi Gündemi	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	34
Bir Başarı Öyküsü	Anı	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	42
Kahve Kitap	Reklam metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	46
Korku Yolu	Reklam metni	Kurmaca	Kamusal	Özel	50
Dünyamız Tehdit Altında	Haber metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	54
Yunus Emre'ye Mektup	Mektup	Kurmaca	Kişisel	Özel	60
Şikâyetim Var!	Mektup	Kullanmalık	Kamusal	Özel	64
Eleman Aranıyor	Söyleşi	Kullanmalık	Kamusal	Özel	68
Hayatım Tiyatro	Dilekçe	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	72
Zümrüdüanka Kuşu	Masal	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	78
Tuz Masalı	Masal	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	82

Narkissos ya da Nergis	Efsane	Kurmaca	Eğitsel	Özgün	86
Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451	Kitap tanıtımı	Kurmaca	Eğitsel	Özel	90

Tablo 26’da görüldüğü üzere, metin türleri açısından Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin B1 Türkçe Ders Kitabında 1 sohbet, 3 tanıtım, 1 bilimsel metin, 3 haber metni, 1 tanım, 1 anı, 2 reklam metni, 2 mektup, 1 söyleşi, 1 dilekçe, 2 masal, 1 efsane ve 1 kitap tanıtım metni kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 11 metin eğitsel, 8 metin kamusal ve 1 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.6.4. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Gazi Üniversitesi Tömer B2 Türkçe ders kitabında 18 metin bulunmaktadır. Bu metinler içinden 1 özgün metin bulunurken diğer 17 metin özeldir. Ayrıca 2 kurmaca ve 16 kullanmalık metin vardır.

Tablo 27: Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
Doğru Mesleği Seçmek	Hazırlıklı konuşma metni	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	4
Köpek Balıkları	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	18

Güzel Sanatlar	Tanım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	24
Faydalı ve Zararlı: GDO	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	28
Arkeoloji	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	32
Üstün Zekâlıların Eğitimi	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	36
Ankara'da Kültür Sanat	Program metni	Kullanmalık	Kamusal	Özel	42
Söyleşi: Sanat Durağı	Söyleşi	Kullanmalık	Kamusal	Özel	46
Her Yazar Kendini Yazar?	Kitap tanıtımı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	52
Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı	Film tanıtımı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	58
Bilime Adanmış Bir Ömür	Biyografi	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	66
Eskici	Hikâye	Kurmaca	Kamusal	Özgün	70
Karagöz ve Hacivat	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	74
Don Kişot ve Yardımcısı	Kitap tanıtımı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	78

Depremle Yaşamak...	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	84-85
Işıkla Yazı Yazan Sanatçı	Deneme	Kurmaca	Kişisel	Özel	90
Simülasyon ve Tıp	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	94
Elektronik Eşyalarınızın Ömrü Ne Kadar?	Sohbet	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	98

Tablo 27’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin B2 Türkçe Ders Kitabında 1 hazırlıklı konuşma metni, 3 tanıtım, 1 tanım, 4 bilimsel metin, 1 program metni, 2 kitap tanıtımı, 1 film tanıtımı, 1 söyleşi, 1 biyografi, 1 hikâye, 1 deneme ve 1 sohbet kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 11 metin eğitsel, 6 metin kamusal ve 1 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.6.5. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe C1 Ders Kitabının Metinler Açısından İncelenmesi

Gazi Üniversitesi Tömer C1 Türkçe ders kitabında 20 metin bulunmaktadır. Metinlerden 2 tanesi özgün, 18 tanesi özel metindir. Ayrıca 7 kurmaca, 13 kullanmalık metin bulunmaktadır.

Tablo 28: Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin C1 Türkçe Ders Kitabında bulunan metinlerin tür, iletişim konumu, kullanım alanı ve özgünlüğüne göre sınıflandırılması

Metnin Adı	Türü	İletişim Konumu	Kullanım Alanı	Özgünlük	Sayfa
------------	------	-----------------	----------------	----------	-------

Türk Mimarisinin Işığı	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	4-5
Gel Zaman Git Zaman	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	8
Birlikte Eğleniyoruz	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	12-13
Dünüyle Bugünüyle Halk Oyunları ve Dans	Sohbet	Kurmaca	Kamusal	Özel	21
Genetik Şifre	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	30
Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	Bilimsel metin	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	36-37
Ayakkabı İçin Klima	Resmî yazı	Kullanmalık	Kamusal	Özel	42
Nüfus Patlaması	Bilimsel metin	Kullanmalık	Kamusal	Özel	46-47
Tükettikçe Tükenen İnsanlık	Deneme	Kullanmalık	Kamusal	Özel	54
Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	Sohbet	Kullanmalık	Kişisel	Özel	58-59
Parmaklarınızın Ucunda Bir Dünya	Tanıtım	Kullanmalık	Kamusal	Özel	64-65
Bunları Duydunuz mu?	Bilimsel metin	Kullanmalık	Kamusal	Özel	70-71

Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	Deneme	Kurmaca	Kişisel	Özel	78-79
Beyaz Gemi	Tanıtım	Kurmaca	Kamusal	Özel	82-83
Bir Arayışın Hikâyesi: Küçük Kara Balık	Hikâye	Kurmaca	Kamusal	Özgün	88-89
Ah Şu Gençler	Diyalog	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	92
Rüya	Tanıtım	Kullanmalık	Eğitsel	Özel	98
İnsanlığın Sınavı	Hikâye	Kurmaca	Kamusal	Özgün	102
Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe	Deneme	Kurmaca	Eğitsel	Özel	106
Hırsız	Anı	Kurmaca	Kişisel	Özel	112

Tablo 28’de görüldüğü üzere, metin türleri açısından Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin C1 Türkçe Ders Kitabında 5 tanıtım, 4 deneme, 2 sohbet, 4 bilimsel metin, 1 resmî yazı, 2 hikâye, 1 diyalog ve 1 anı kullanılmıştır. Metinlerin kullanım alanlarına bakıldığında 6 metin eğitsel, 11 metin kamusal ve 3 metin kişisel alanda geçmektedir.

3.6.6. Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Değerlendirilmesi

Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları seviyeler arttıkça metin sayısında bir değişmeye gitmek yerine metnin içeriğinde ve metin çeşitlerinde değişikliğe gitmeyi tercih etmiştir. Metin sayısı genel olarak seviyeler boyunca sabit tutularak diğer metin türlerinden de bahsedebilmiştir. Gazi Üniversitesi Tömer kitaplarında beceriler ayrı ayrı değerlendirilmiştir, okuma becerilerine ayrıca metinler konulmuştur.

Gazi Üniversitesi Tömer Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarında genel olarak mesleki alanda kullanılan metinlere yer verilmediği görülmektedir. Bununla ilgili olarak dilin mesleki alanlarındaki kullanımını içeren metinlerin sayısı artırılabilir.

3.7.Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarının Metin Seçimi Açısından Genel Değerlendirilmesi

Dil öğrenimi içerisinde başvurulan mutlak materyallerden biri olan ders kitapları, içinde barındıkları metinler, metin çeşitleri açısından önemlidir. Metinler, yabancı bir dilin öğrenilmesinde öğrenilen dilin bağlı bulunduğu sosyal hayatı, gelenekleri, kültürü, konuşurken kast etmek istediği fikir zihniyetini, dünya görüşünün belirtmesi açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Buna göre bu çalışmanın üçüncü bölümünde incelenen ders kitapları doğrultusunda yer verilen metinler hakkında bir sınıflandırma yapılarak metinlerin durumları incelenmiş; ders kitaplarında bu metinlere ne derece ve nasıl yer verildiği hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Bu ders kitapları ile ilgili yapılan değerlendirmeler şu şekildedir:

- İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında rastlanılan en dikkat çekici durum dilin dört becerisinin ayrı başlıklar altında verilmemiş olmasıdır. Bu durum nedeniyle sınıflandırılmayan metinler, bütün becerileri ilgilendirmek durumunda kalan metinler olarak bir rol oynadığı gözükmektedir. Her beceri için ayrı bir çalışmaya, ayrı bir metine ve ayrı bir etkinliğe ihtiyaç bulunmaktadır. Elbette dil becerileri arasında belli bir koordinenin ve geçişin olabilmelidir fakat bununla birlikte tek bir seferde bir beceriye odaklanmak öncelikli olabilir, daha sonra beceriler arasında geçiş sağlanabilir. Buna göre metinlerin konumlandırılması problem çıkarabilmektedir. Bir metin, okuma becerilerinin altında gösterilirken, ünitenin belirttiği dilbilgisi kurallarını da içeren, ünite ile aynı temada ve içerik açısından verilmek istenen dil becerilerine sahip bir metin olma özelliğine sahip olabilir. Dolayısıyla İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında okuma becerilerinin ayrılması ve bu becerilerinin altında yer alan metinlerin özenle bu kısma yerleştirilmesine dikkat edilmelidir.

- Edebi eserleri ele alan metinlerden faydalanarak ders kitapları için hazırlanan metinler yoluyla edebiyatçıların kalemlerinden çıkan eserlere yer verme anlayışının temsilcisi olan geleneksel yaklaşımlar ile artık yerini daha çok kullanmalık metne bırakmıştır.
- Sözü edilen ders kitaplarının tümünde dilin kullanım alanını baz alan mesleki metinlerin daha az yer kapladığı görülmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde materyal olarak kullanılan kitaplardaki bu metinlerin incelenmesi ile ortaya çıkan değerlendirme, metin seçimi konusunda gerek AOÖÇ'nin kriterlerini karşılayabilecek gerek de öğrenci profili için şekillenebilecek düzeyde olması ve bu türden çalışmalar için yararlı bir araştırma olmasını temenni ederiz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir dili bilmek ve kullanmak demek, sadece dil ile ilgili dilbilgisel yapıların ve kuralların bir bütün şeklinde öğrenciye sunulması anlamına gelmemektedir. Dil demek esas olarak, iletişim demektir. Metin, iletişimi sağlayan temel yapılardan biri olduğuna göre dil öğretiminde metinlerin önemli bir yeri olduğu aşikârdır. İletişimin sağlanması, dilin öğrenimi ve doğru kullanımı, dilbilgisi yapılarının metin içinde öğrenilmesi ve uygulanması, metnin yapısını ve ne tür bir metin olarak kullanıcı karşısına çıktığını bilmeyi gerektirmektedir.

Metinler, dilin öğrenimi itibari ile ders kitaplarında varlığına yer verilen iletişim noktalarıdır. Buna göre ders kitapları içerdiği metinler noktasında ne tür bir metne yer vereceği konusuna eğilmeli ve bu anlamda bir dikkat geliştirmelidir. Bu çerçevede metin türlerinin ve kullanımlarının iletişim açısından nasıl konumlandırıldığını bilmek demek bir ders kitabında dil öğrenimini sağlayacak metinlerin seçimi konusunda nicelik ve nitelik bakımından bir kolaylık sağlayacaktır.

Dil öğreniminin iletişimsel yetenek bağlamında gerçekleşebilmesi ve dilin yaşadığı dünyada öğrenimin başarılı şekilde sağlanabilmesi için ders kitaplarında, iletişimsel açıdan önemli olan metinlerin kullanımı oldukça önemlidir. Metinler ayrıca yaşadıkları toplumun yaşam biçimlerine ışık tutması, kullanılan dilin ardındaki kültür birikimini de kendiliğinden barındırması nedeniyle bir dil kullanıcısının günlük hayatta metne duyduğu ihtiyacı göz önüne sermektedir.

Metinlerin, okuma becerileri altında ders kitaplarında önemli bir yer kaplaması nedeniyle birinci bölümde okuma ve okuma becerilerinin üzerinde durulmuştur. Okumanın ve anlamamanın bir dilin öğreniminde önemli bir basamak olması bu konunun üzerinde durmayı gerektirmektedir. Buna göre, okuma sadece tek başına bir metni anlamlandırmak için yeterli olmadığı için aynı zamanda anlamamanın ve beyinde okuma süreci boyunca metnin yapılandırılmasının öneminden bahsedilmiştir. Okuma işleminin gerçekleştirilmesinden önce, gerçekleştirilme sırasında ve gerçekleştirildikten sonra okumanın daha etkili olabilmesi ve metne odaklanabilmek için yapılan etkinliklerden bahsedilerek okuma becerilerini kuvvetlendirmekten söz edilmiştir.

Okuma becerilerini içinde bulunduran ders kitapları, bir metnin seçiminde değerlendirilmesi ve dikkat edilmesi gereken önemli bir öğretim materyalidir. Bu sebeple ikinci bölümde ders kitapları ele alınarak iyi bir ders kitabının ne tür içeriklerle hazırlanması ve öğrenciyi neler sağlaması gerektiğine dair tespitler sunulmuştur. Bu çerçevede ders kitaplarının ihtiva ettiği metinlerden bahsedilmiştir, bir metnin tanımı ve barındırması gereken özellikler ele alınarak tür, söylem ve iletişim konumu açısından tanımlanmıştır.

Uygulama bölümünü oluşturan üçüncü kısımda ise üniversiteler ve bağlı buldukları dil öğretim merkezleri tarafından hazırlanan kitaplardaki metinler, okuma becerileri altında incelenerek sınıflandırılmıştır. Böylece ders kitapları tarafından ele alınan metinler incelenerek düzeyler arasında hangi metin türüne yer verdikleri, metnin hangi kullanım alanında oldukları ve özgünlük durumları ele alınmıştır. Böylece bu bölümden istifade edilerek ders kitaplarının kullanmış olduğu metinler incelenmiş ve bu metinlerin kullanımı esnasında metnin hangi kriterlerine dikkat edilerek seçildiği ya da seçilmesi gerekliliği açıklanmıştır. Bu çerçevede ‘İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’, ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’, ‘İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’ ve ‘Gazi Üniversitesi Tömer Türkçe Ders Kitapları’ incelenmiştir. Bu kitaplarda bulunan metinler incelendiğinde şunlara ulaşılmıştır:

- Kitaplarda düzeyler arttıkça buna paralel olarak metin sayısı ve metin türlerinde de artış görülmektedir. Aynı şekilde düzeylere bağlı olarak değişen metin türlerinde ilk düzeyde ele alınan metin türleri daha tek düze ve tek tipte bulunmaktadır.
- İncelenen ders kitaplarında düzeylere bağlı olarak değişen kitaplarda ilk düzeylerde sıkça “diyalog”, “tanıtım metni”, ‘tanım’ gibi metin türleri kullanılmıştır.
- Kitaplarda düzeylere bağlı olarak değişen bir diğer önemli nokta metnin özgünlüğü konusundaki değişimdir. Ders kitapları ilk düzeyden itibaren daha çok özel metinlere yer verirken, düzey arttıkça özgün metin kullanımında da bir artış görülmektedir.

- ‘Yeni Hitit 1’ ders kitabında diğer kitaplardan farklı olarak göze daha fazla metin türü çeşitliliği çarpmaktadır. Bu çeşitliliğin bir nedeni A1 ve A2 seviyelerinin aynı kitap içerisinde birleşik halde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan diğer Türkçe ders kitaplarında bir hayli fazla göze çarpan başlangıç seviyesi metinlerinden olan ‘diyalog’, ‘tanıtım yazısı’, ‘tanım’ ve ‘mektup’ Yeni Hitit 1’de sayıca daha az kullanılmıştır.
- Ders kitaplarında sayıca en fazla metin kullanan ‘İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’dır (224 metin). Bunu, 140 metine sahip olan ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’ takip ederken, ‘İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’ 103 metin kullanmıştır. ‘Gazi Üniversitesi Tömer Türkçe Ders Kitapları’nda ise 99 metne rastlanmıştır.
- ‘İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları’nın kullandığı metinler, okuma becerilerinin altında gösterilmediği için sayı olarak burada bulunan metinlere bir sınırlılık getirilememiştir. Dil kullanımında her biri için ayrı metin, etkinlik ve çalışma hazırlanan dilin becerileri, ‘İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’nda becerilere ayrılarak, ayrı başlıklar altında belirtilmelidir.
- İlk seviyelerdeki kitaplarda yoğunluklu olarak metinlerin tamamı kullanmalık metin ve özel metin olarak alınmıştır. Seviyelerin artması ile birlikte ele alınan özgün metinlerin ve kurmaca metinlerin sayısında değişiklikler gözlemlenmiştir.
- Kitaplarda seviyelerin artması ile birlikte özgün metin kullanımı da artmıştır. Buna bağlı olarak kurmaca metinlerin sayısında bir artış gözlenmemiştir. Buna göre, ders kitaplarında edebi metinlere daha az yer verildiği görülmüştür. Gerçek hayatta kullanılan ve kelimenin sözlükteki ilk anlamıyla anlaşılmaya meyilli olan metinlerin çoğunluğunu oluşturduğu kullanmalık metin sayısı, her zaman kurmaca metinden daha fazla olmuştur.

Araştırmanın sonunda elde edilen bilgiler doğrultusunda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için şu öneriler ortaya çıkmıştır:

- Metinlerin hangi seviyede verileceği dikkate alınarak ilk seviyelerde kullanılan metin türünün basit ve sade tutulması, sonraki seviyelere doğru

metin türünde çeşitlilik gösterilmesi ve metinlerin sayıca artırılması gerçekleştirilebilir.

- Ders kitaplarında metinlere yer verilirken okuma becerilerinin altında yer verilecek olan metnin özellikle bu beceri ve stratejilerle uygun düşebileceği metinlerden seçimine özen gösterilmelidir.
- Ders kitabı içerisinde yer verilen metinlerin başlangıç düzeyi hariç olarak daha fazla sayıda özgün metin kullanması, dili öğrenenler için dilin gerçek kullanım alanlarını görmek ve öğrenmek açısından ona önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu yüzden metin seçiminde daha çok kullanılan özgün metinler, dilin öğreniminde gerçekten sosyal hayatın yansıtıldığına dair öğrencilere vurgu yapar ve öğrencilerin öğrenme isteğini artırır.
- Seçilen metinlerin gerçek yaşam standartlarını belirtmesi ve dil kullanıcısına dilin gerçek hayatta kullanım biçimini öğretmesi açısından oldukça pratik bir taraf sunmaktadır. Buna göre kullanılan özgün metinler, geçirdikleri adaptasyonlarla (özgün metinlerin dilbilgisel yapıları vurgulaması, düzeylere göre farklı kelime seçimlerine gidilmesi, düzeylere göre daha sade ve kısa tutulması vs.) birlikte hâlâ özgün metin olma özelliğini korumaktadırlar. Bu yüzden de özgün metinlerin kaynaklarının belirtilmesi gerekmektedir.
- Metinlerin ders kitapları içerisinde yer edinmesi sadece okuma becerilerini geliştirmek için değil, aynı zamanda yazma ve konuşma becerileri için de oldukça gereklidir.

Bu çalışma ve öneriler ile birlikte Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde daha nitelikli çalışmaların hazırlanılmasına katkıda bulunmak ve bu alanda yapılan çalışmalar için bir kaynak olmak temennisindeyiz.

KAYNAKÇA

Akbayır, Sıddık: **Cümle ve Metin Bilgisi**, Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2007

Aktaş Şerif
Gündüz, Osman: **Yazılı ve Sözlü Anlatım – Kompozisyon Sanatı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2001

Akyol, Hayati: **Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi**, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2005

Ankara Üniversitesi
TÖMER: [http://www.tomer.ankara.edu.tr/tr/sayfa/89/hitit-seti\(Çevrimiçi\)](http://www.tomer.ankara.edu.tr/tr/sayfa/89/hitit-seti(Çevrimiçi)), e.t.19.05.2016

Ankara Üniversitesi
TÖMER: **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1. Temel Düzey**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009

Ankara Üniversitesi
TÖMER: **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2. Orta Düzey**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009

Ankara Üniversitesi
TÖMER: **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3. Yüksek Düzey**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009

Ay, Sıla: “Yabancı Dilde Okuma Stratejileri: Farklı Zekaları Baskın Öğrencilerle Bir Durum Çalışması”, **Dil Dergisi**, Sayı: 141 Temmuz-Ağustos-Eylül 2008, s.7-18.

Aydın, İ. Seçkin Yangil, M. Kürşad: “Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Edimsel Sınıflandırılması”. **Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8\1 Winter 2013, p.829-841.

Bölükbaş, F. v.d: **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1.** (Edit.) Ferhat Aslan. İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2012

Bölükbaş, F. v.d: **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2.** (Edit.) Ferhat Aslan. İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2012

Bölükbaş, F. v.d: **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1.** (Edit.) Ferhat Aslan. İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2012

Bölükbaş, F. v.d: **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2.** (Edit.) Ferhat Aslan. İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2012

Bölükbaş, F. v.d: **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1/+.** (Edit.) Ferhat Aslan. İstanbul, Kültür Sanat Basımevi, 2012

Carrell, Patricia: “Can Reading Strategies be Successfully Taught?”, **The Language Teacher Online**, Issue 22.3; March 1998. <http://www.jalt-publications.org/tlt/articles/2259-can-reading-strategies-be-successfully-taught>, son erişim tarihi: 03.03.2016

Carrell, Patricia L.
Gajdusek, L.
Wise, T. “Metacognition and EFL/ESL Reading”, **Instructional Science** 26: 97-112, 1998.

Ceyhan, Erdal
Yiğit, Birol: **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004

Delibaş, Murat: “Yabancı Dil Öğretiminde Ortak Eylem Odaklı Yaklaşımın Göre Sınıf İçi Hedef ve Etkinliklerin Hazırlanması (Yenilenmiş Bloom Taksonomisi)”, **Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8/10 Fall 2013, p.241-249.

Demir, Ahmet
Açık, Fatma: “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler”. **TÜBAR-XXX** 2011-Güz, s.51-72

Demirel, Özcan
Kıroğlu, Kasım: **Konu Alanı Ders Kitabı İncelenmesi**, Ö. Demirel – K.
Kıroğlu (ed.), Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2008

Demirel, Özcan: **Yabancı Dil Öğretimi**, Ankara, Pegem Akademi
Yayınları, 2011

Dilidüzgün, Şükran: **Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi**, İstanbul, Morpa
Kültür Yayınları, 2010

Telec: **Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (Common
European Framework of Reference for Languages,
CEFR)** Frankfurt/Main, telc GmbH, 2012

Dokuz Eylül
Üniversitesi
DEDAM: Eylül **İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1**, İstanbul,
Papatya Yayıncılık, 2014

Dokuz Eylül
Üniversitesi
DEDAM: Eylül **İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2**, İstanbul,
Papatya Yayıncılık, 2015

Dokuz Eylül
Üniversitesi
DEDAM: Eylül **İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1**, İstanbul,
Papatya Yayıncılık, 2015

Dokuz Eylül
Üniversitesi
DEDAM: Eylül **İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2**, İstanbul,
Papatya Yayıncılık, 2015

Dokuz Eylül Üniversitesi DEDAM: Eylül **İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1**, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2015

Duke, Nell K. Pearson, P. David: “Effective Practices for Developing Reading Comprehension”, **The Journal of Education**, Vol. 189, No. ½, Theory, Research, Reflection on Teaching and Learning (2008/2009), pp.107-122.

Duman, Tayyip Çakmak, Melek: **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, L. Küçükahmet (ed.), Ankara, Nobel Yayın, 2003

Erişek, Özcan Yücel, Fatma: “Dil Öğretiminde Yazımsal Metinlerin Yeri”. **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt:3 Sayı:2 Aralık 2002, s.63-75.

Erkul, Rasih: **Cümle ve Metin Bilgisi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2007

Gazi Üniversitesi TÖMER: **Yabancılar İçin Türkçe A1 Temel Düzey**, Ankara, Gazi Üniversitesi TÖMER Yayını, 2013

Gazi Üniversitesi TÖMER: **Yabancılar İçin Türkçe A2 Temel Düzey**, Ankara, Gazi Üniversitesi TÖMER Yayını, 2013

Gazi Üniversitesi **Yabancılar İçin Türkçe B1 Orta Düzey**, Ankara, Gazi
TÖMER: Üniversitesi TÖMER Yayını, 2013

Gazi Üniversitesi **Yabancılar İçin Türkçe B2 Orta Düzey**, Ankara, Gazi
TÖMER: Üniversitesi TÖMER Yayını, 2013

Gazi Üniversitesi **Yabancılar İçin Türkçe C1 İleri Düzey**, Ankara, Gazi
TÖMER: Üniversitesi TÖMER Yayını, 2013

Genç, Ayten: “İlk ve Ortaöğretim Okullarında Yabancı Dil Ders Kitabı
Seçimi”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Dergisi**, 22: 74-81, 2002

Göktürk, Akşit: **Sözün Ötesi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006

Günay, Doğan: **Metin Bilgisi**, İstanbul, Multilingual, 2007

Güneş, Firdevs: **Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller**, Ankara,
Pegem Akademi Yayınları, 2014

Güngör, Arzu: “Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin
Okuduğunu Anlama Stratejilerini Kullanma Düzeyleri”.
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 28:
[2005] s.101-108

Güzel, Abdullah
Barın, Erol:

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Ankara, Akçağ
Yayımları, 2013

Hanbay, Orhan:

“10. Sınıf Öğrencilerinin Farklı Değişkenlere Göre İkinci
Yabancı Dil Olarak Almancaya Tutumları”, **Elektronik
Sosyal Bilimler Dergisi**, Güz-2009, C.8, S.30, (079-091)

İstanbul Üniversitesi
Dil Merkezi:

http://dilmerkezi.istanbul.edu.tr/?page_id=6249
(Çevrimiçi), e.t.19.05.2016

İşeri, Kamil:

“Okuma Ediminin Eğitimsel İşlevi”, **Dil Dergisi, Ankara:
TÖMER Yayınları**, sayı: 70, s.5-18, 1998

Kaplan, Mehmet:

Kültür ve Dil, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2009

Karatay, Halit:

“Okuma Eğitimi: Kuram, Uygulama, Ölçme ve
Değerlendirme”, A. Güzel & H. Karatay (ed.), **Türkçe
Öğretim El Kitabı**, Ankara, Pegem Akademi Yayınları,
2013

Kılıç, Abdurrahman
Seven, Serdal:

Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara, Pegem
Akademi Yayınları, 2006

- Kudat, C.: “Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Kullanımı”, **Ankara Tömer Dil Dergisi**, sayı:43, s.32-42, 1996
- Oruç, Nesrin
Yavuz, Berna: “Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitabı Seçimi”. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Cilt:6 Sayı:27 Yaz 2013, s.398-407.
- Özeş, Deniz: “Textbook Evaluation in Foreign Language Teaching: Spot On, Grade 8 From Students’ And Teachers’ Perspectives”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012
- Özkan Gürses, M.
Adıgüzel, O. C.: “Yükseköğretim Fransızca Hazırlık Programı Öğrencilerinin Kullandıkları Fransızca Okuduğunu Anlama Stratejilerine İlişkin Görüşleri”, **Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 20, Sayı 2, s.95-110, 2011
- Razı, Salim
Razı, Nalan: “Yabancı Dil Olarak Türkçe Okuma Öğretimi”, A.Şahin (ed.), **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler**, Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2014
- Richards, J. C: “The Role of Textbooks in a Language Program”. **Retrieved December 21, 2007, p.1-6.**

Singhal, Meena: “Reading Proficiency, Reading Strategies, Metacognitive Awareness and L2 Readers”, **The Reading Matrix**, Vol. 1, No. 1, April 2001, p.1-23.

Şahin, Ayten: “Avrupa Dil Gelişim Dosyası Bağlamında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Malzeme Oluşturma”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010

Temizkan, Mehmet: “Bilişsel Okuma Stratejilerinin Türkçe Derslerinde Bilgiye Dayalı Metinleri Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi”, **GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2 (2008), s.129-148.

Tertemiz, Neşe
Ercan, Leyla
Kayabaşı, Yücel: “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi”, L. Küçükahmet (ed.). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ankara, Nobel Yayını, 2003

Türk Dil Kurumu: **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu, 2005

Ülper, Hakan: “Okuma Süreci: Bilişsel İşlemler, Kavrama ve Okuma Stratejileri”, **Cito Eğitim: Kurum ve Uygulama**, Nisan-Haziran 2010, s.32-44)

Williams, E.
Moran, C.:

“Reading in a Foreign Language at Intermediate and Advanced Levels with Particular Reference to English”, **Language Teaching**, 22 (4), s.217 – 228, 1989

Yıldırım, Ali
Şimşek, Hasan:

Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013

Yılmaz, Muammer:

“Kelime Tekrar Tekniğinin Akıcı Okuma Becerilerini Geliştirmeye Etkisi”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Bahar 2008, 6(2), s.323-350.